

Izvorul Someșului

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
<http://izvorulsomesului.assbn.ro/>

Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOSIF GRAPINI

ANUL II, Nr. 3 *** MARTIE 2022 *** 20 PAGINI *** ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

In memoriam

Dumitru Munteanu – un scriitor despre și pentru oameni

Prozator, poet, eseist, istoric și publicist literar, Dumitru Munteanu, născut la 25 octombrie 1948, în Telciu, Bistrița-Năsăud, și decedat în 30 decembrie 2021, la Bistrița, a fost un promotor al literaturii din județul Bistrița-Năsăud și fondatorul revistei literare

Dumitru Munteanu
și Constantin Iugan

„Litera Nordului” și al Editurii George Coșbuc, editură care a oferit publicului cititor, în cei 30 de ani de existență, sute de volume.

Debutul său literar s-a consumat în anul 1980 cu povestirea „Scaunul”, în revista „România literară”, cu o prezentare a directorului revistei, criticul literar George Ivașcu, iar debutul editorial, în volumul *Debut* 86, Editura Cartea Românească, în urma obținerii Premiului de debut al editurii mai sus amintite pentru nuvela „Poate muntele”, cu o prezentare a criticului Ion Dodu Bălan și cu o postfață semnată de Mircea Ciobanu.

Prezent în mai multe dicționare, cărți de critică literară și volume colective, Dumitru Munteanu este autorul unei opere impresionante. Iată: *George Coșbuc, Poezii uitate*, antologie, 1991, (apariția cu nr. 1 a Editurii George Coșbuc); *Teatrul din munți*, eseu, Ed. George Coșbuc, 1995; *Anotimpul viperelor*, roman, Ed. George Coșbuc, 1996; *Întemeietorii*, roman, Ed. George Coșbuc, 1998; *Evanghelia iubirii*, antologie de poezie creștină, Ed. George Coșbuc, 1999; *Cântările Bisericii*, antologie de poezie creștină, Ed. George Coșbuc, 1999; *Adevărata putere*, roman, Ed. George Coșbuc, 2000; *Fratele meu Cain*, proză scurtă, Ed. George Coșbuc, 2003; *Ultimul înger*, roman, Ed. George Coșbuc, 2003; *Social-democrații transilvăneni și problema na-*

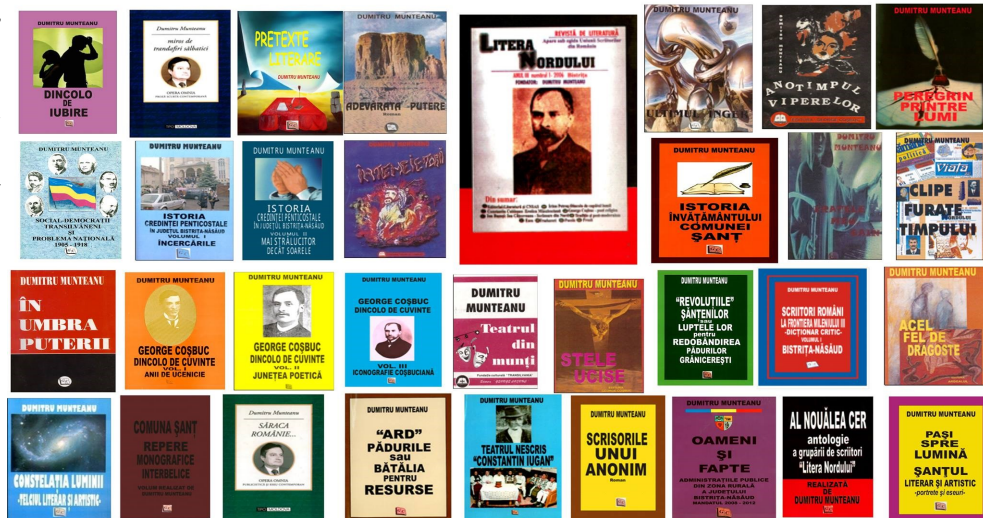
țională, eseu, Ed. George Coșbuc, 2004; *Dureri ascunse*, proză scurtă, Ed. George Coșbuc, 2004; *Clipe furate timpului*, publicistică, Ed. George Coșbuc, 2006; *În umbra puterii*, proză scurtă, Ed. George Coșbuc, 2005; *Acel fel de dragoste*, proză scurtă, Ed. Ardealul, 2007; *Stele ucise*, roman, Ed. George Coșbuc, 2007; *Istoria credinței penticostale*, vol. I – „Încercările”, Ed. George Coșbuc, 2008; *Galaxia luminii - Telciul literar și artistic*, istorie literară, Ed. George Coșbuc, 2008; *George Coșbuc - Dincolo de cuvinte*, vol.1 „Anii de ucenicie”, 2008; *George Coșbuc - Dincolo de cuvinte*, vol. 2, „Junetea poetică”, (integrala poeziei de tinerețe coșbuciană), Ed. George Coșbuc, 2009; *Pretexte literare*, Ed. George Coșbuc, 2009; *Al nouălea cer*, Antologie a grupării de scriitori „Litera Nordului”, Ed. George Coșbuc, 2009; *Dincolo de iubire*, versuri, Ed. George Coșbuc, 2009; *Istoria credinței penticostale*, volumul II – „Mai strălucitor ca soarele”, eseu, Ed. George Coșbuc, 2009; *Scriitori români la frontiera Mileniului III, Dicționar critic*, Ed. George Coșbuc, 2009; *Peregrin între lumi*, jurnal de călătorie, Ed. George Coșbuc, 2011; *George Coșbuc - Dincolo de cuvinte*, vol. III, „Academicianul”, 2009; *Miros de trandafiri sălbatici*, proză, Editura TipoMoldova, 2013; *Săraca Românie*, proză, Editura TipoMoldova, 2013; *Comuna Șanț, repere monografice interbelice*, Ed. George Coșbuc, 2014; „Ard” *Pădurile sau Bătălia pentru resurse*, proză, Ed. George Coșbuc, 2014; *Teatrul Nescris* „Constantin Iugan”, vol. I și II, Ed. George Coșbuc, 2014; *Ghidul Gospodăriei țărănești din zona montană*, Ed. George Coșbuc, 2015; *Scrisorile unui anonim*, Ed. George Coșbuc, 2015; *Să facem cooperative!*, Ed. George Coșbuc, 2016; „Revoluțiile” *șanțenilor - luptele lor pentru recuperarea pădurilor grănicerești*, Ed. George Coșbuc, 2017; *Visuri albe*, roman, Ed. George Coșbuc, 2017; *Pași spre lumină, Șanțul literar și artistic - Portrete și eseuri*, Ed. George Coșbuc, 2017; *Muntele*, eseuri, Ed. George Coșbuc, 2017; *Istoria învățământului în comuna Șanț*, Ed. George Coșbuc, 2017; *Păstoritul alpin în ținutul grăniceresc năsăudean*, Ed. George Coșbuc, 2018.

Colaborator al mai multor reviste, dintre care amintim „România literară”, „Tribuna”, „Steaua”, „Mișcarea literară”, „Luceafărul”, „Litera Nordului”, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Sibiu, al Uniunii Ziariștilor Profesioniști și al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Dumitru Munteanu a obținut mai multe premii și diplome literare, pe care le reținem: *Premiul I la Concursul național de literatură*, pentru nuvela „Poate muntele”, București 1983; *Premiul II la Concursul de proză* „Afirmarea”, Satu Mare, 1984; *Premiul „Liviu Rebreanu”*, la *Saloanele Rebreanu*, pentru romanul „Întemeietorii”; Premiul de debut al Editurii Cartea Românească pentru nuvela „Poate muntele”, 1986; Premiul pentru romanul „Adevărata putere” la Festivalul Național George Coșbuc, 2003; *Diploma de merit a Societății literare „George Coșbuc”*, pentru volumul „Constelația luminii”, eseuri, Cluj-Napoca, 2008; *Premiul Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud* pentru Dicționarul „Scriitori români la frontiera mileniului III”, Bistrița-Năsăud, 2009; *Diplomă de Excelență*, Clubul Artelor „Solteris”, Constanța, 2010; *Premiul special al „Colocviilor George Coșbuc”* - Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc”, Ediția a XXX-a, pentru trilogia de istorie literară „George Coșbuc - Dincolo de cuvinte”, 2014; *Diplomă de Excelență*, INCE - Acade-

mia Română, 2017 și altele.

Despre cărțile sale au scris nume importante ale literaturii române, cum ar fi George Ivașcu, Ion Dodu Bălan, Constantin Cubleşan, Alex Ștefănescu, Menuț Maximilian, Luca Onul, Sorin Crișan, Tit Liviu Pop, Ion Moise, Ion Buzăși, Victor Știr și alții.

Dumitru Munteanu, fiul adoptiv al satului Șanț, așa cum îi plăcea să-și spună, s-a implicat în viața cul-

turală a localității noastre și, după cum rezultă din opera sa publicată, reținută în acest material, a promovat constant valorile cultural-artistice și sociale ale comunei Șanț.

La împlinirea vârstei de 70 de ani, în 2018, într-un interviu acordat cotidianului bistrițean „Răsunetul”, Dumitru Munteanu afirma: *Cred că rolul unui scriitor este să scrie cărți, iar al cititorilor să le citească, dacă doresc. Important este să scrii despre și pentru oameni, să trezești în sufletul acestora sentimente, să-i provoci la căutarea adevărului. Cărțile mele sunt strigate de durere ale unor adevăruri ce întind și astăzi degetele de sub straturi numeroase și groase de moarte, minciună și de indiferență. Aceasta vorbind despre trecut. Dar cu aceeași unitate de măsură am tratat în cărțile mele și viața socială, politică și literară de astăzi, asumându-mi riscurile respective, deoarece este știut că noi, cei de astăzi, suntem atât de sensibili și de importanți, încât nu suportăm decât laudele!*

Leon-Iosif GRAPINI

Din sumar:

- Oameni de seamă ai comunei Șanț (pag. 2)
- Moștenire cu bucluc (pag. 3)
- Onisîm's stories (pag. 7)
- ILEANA ANTONU - Doamna colonelului (pag. 13)

Portrete

Oameni de seamă ai comunei Șanț

Sub acest titlu, ne-am propus să aducem în fața cititorilor câteva figuri marcante ale ținutului năsăudean și nu numai, oameni născuți în comuna Șanț, preocupați de istoria și cultura acestor locuri și care nu mai sunt printre noi. Criteriul de ordonare în pagină este anul nașterii. Facem precizarea că lista rămâne deschisă, toți cei care dețin alte informații în acest sens sunt așteptați cu consemnări în paginile publicației.

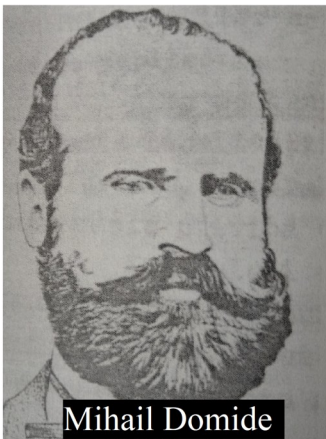
Grigore Moisil (1814 – 1891), bunicul academicianului/numismatului Constantin Moisil și străbunicul academicianului/matematicianului Grigore C. Moisil, s-a născut la Rodna Nouă (Șanț), în 10 ianuarie 1814, și a decedat în 3 octombrie 1891, la Năsăud (Austro-Ungaria). A fost vicar al Vicariatului Rodnei și protopop greco-catolic al Năsăudului. Studii: Școala Trivială din Sângeorzul Român (Sângeorz-Băi), Școala Normală din Năsăud și Gimnaziul din Blaj. După terminarea studiilor, a fost numit, în 1841, paroh în Tiha Bârgăului. Ca vicar al Rodnei și protopop al Năsăudului (din 1859), Grigore Moisil a militat neîncetat pentru cauza grănicerilor, deținând această funcție până la trecerea sa în neființă. Cea mai importantă realizare a vicarului a fost înființarea la Năsăud, în anul 1863, a Gimnaziului Grăniceresc (azi, Colegiul Național „George Coșbuc”), instituție de învățământ pe care a condus-o, în calitate de director, până în anul 1868.

Leontin Pop (1829 – 1909) a fost sergent de poliție în Cluj, apoi, la Șanț - primar, notar, casier comunal, curator bisericesc. S-a remarcat ca participant activ la Mișcarea Memorandistă. A făcut parte, alături de renumitul memorandist rodnean Gherasim Domide (1856 – 1909), din delegația Partidului Național Român (aproape 300 de persoane, dintre care 34 din județul Bistrița-Năsăud), condusă de Ion Rațiu și Vasile Lucaciu, plecată la Viena, în 28 mai 1892, să prezinte împăratului Austro-Ungariei, Franz Josef, „Memorandumul Transilvaniei”, prin care erau cerute pentru românii transilvăneni drepturi egale cu cele ale maghiarilor, dar și încetarea persecuțiilor și a maghiarizării la care erau supuși. A colaborat cu articole despre viața spirituală și învățământul din comuna Șanț la presa vremii, „Revista Bistriței”, „Arhiva Someșană” și altele.

Ilarion Filipoi (1834 – 1901), fiul lui Ioachim și Irina, a venit pe lume în 21 martie 1834, la Rodna Nouă (Șanț), și a decedat în 1901. A fost al treilea preot al parohiei Șanț, după Vasile Moisil I și Vasile Moisil II. A fost militar, scriitor de primărie și învățător în comuna natală. După absolvirea școlii din Blaj, începând cu sfârșitul anului 1854 a fost numit preot la Șanț. Din 1880, a primit ca ajutor pe preotul Pamfilu Grapini. Au slujit împreună până în 1901, când Ilarion Filipoi a trecut în neființă. A donat bisericii un teren în centrul satului pe care s-a ridicat, în anii 1941 și 1942, actuala casă parohială.

Mihail Domide (1842 – 1898), fiul lui Ilisie și Maria, s-a născut la 27 septembrie 1842, la Rodna Nouă (Șanț), și a decedat în anul 1898. A fost nepotul lui Civele Român (Mihail Domide) - cel care a luptat alături de camarazii săi din Batalionul 2 al Regimentului II Grăniceresc Năsăudean în 1796, împotriva lui Napoleon I, la Areda - Veneția, salvând de la o iminentă distrugere armata austriacă, la Podul de la Arcole. Studii: Școala satească, Școala Trivială din Sângeorzul Român (Sângeorz-Băi), Școala Normală din Năsăud. A fost învățător în Tiha Bârgăului (din 1860), în Maieru (din 1863), învățător și director al Școlii Triviale din Sângeorzul Român (Sângeorz-Băi), de unde, după desființarea școlii, în 1880, a ieșit la pensie. A fost considerat cel mai bun dascăl și cel mai bun grădinar de pe Valea Someșului. Membru fondator al Reuniunii „Mariana” a învățătorilor greco-catolici din Năsăud și bun publicist, a colaborat la revistele vremii „Familia”, „Columna” și altele. A scris prima monografie a comunei Șanț, *Monografia comunei Șanț – Rodna Nouă*, ce cuprinde 16 capitole în 48 de pagini, publicată, în 1987, în revista „Plaiuri Năsăudene și Bistrițene” din Cluj-Napoca.

Pamfilu Grapini (1855 – 1949), unicul fiu al țăranilor Ion și Paraschiva, a văzut lumina zilei în 5 iunie 1855, la Rodna Nouă (Șanț), și a trecut la cele veșnice în 7 iunie 1949, în localitatea natală. Studii: Școala din Șanț (unde l-a avut învățător pe Cotu Cosma I), Școala Trivială din Sângeorz-Băi (în clasa a III-a i-a fost dascăl Mihail Domide, amintit mai sus), Școala Normală din Năsăud. A absolvit liceul în 1876, alături de renumitul memorandist rodnean Gherasim Domide, ambii cu calificativul maxim „Maturu cu Preceleanția”. El și Gherasim Domide au fost încorporați în Regimentul 63 Infanterie din Bistrița, unde a absolvit Școala de ofițeri români în rezervă, cu gradul de locotenent. După absolvirea Academiei Teologice Greco-Catolice, în

Mihail Domide

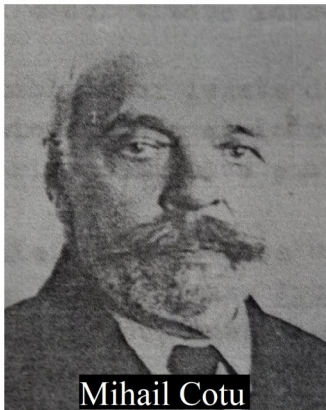
Pamfilu Grapini

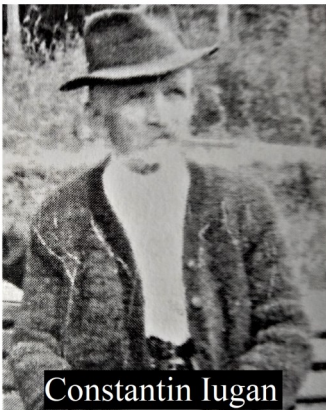
Octavian Domide

Enea Grapini

Mihail Cotu

Constantin Iugan

1880, s-a căsătorit cu Lucia Lupșai, fiica preotului Clemente Lupșai din Rodna Veche. După căsătorie, a fost numit preot-ajutător al părintelui Ilarion Filipoi, în parohia Șanț, până în 1901, an în care devine preot cu drepturi depline al Șanțului până în 30 decembrie 1939, când este nevoit să se pensioneze. A avut șase copii, patru fete și doi băieți, unul dintre ei fiind marele unionist Enea Grapini. Încă de tânăr a colaborat la presa vremii, „Vestitorul”, revista „Mariana”, „Revista Bistriței”, „Arhiva Someșană” ș.a. A tradus câteva romane din beletristica germană. Dar cele mai mari realizări din viața sa sunt construirea bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, *Monografia comunei mari Rodna-Nouă (Șanț), 1773-1903*, editată la Bistrița, de Tipografia A. Baciu, în 1903, și considerată, la acea vreme, una dintre cele mai bune cărți de acest fel, și *Cartea vieții sau momentele de eternă amintire începând de la 1903* - un jurnal în care a consemnat, de cele mai multe ori cu lux de amănunte, fapte, întâmplări și evenimente locale, naționale și mondiale. Pamfilu Grapini, *popa cel bătrân*, cum a rămas în memoria șanțenilor, a fost un veritabil patriarh al neamului său și un cărturar de marcă al vremurilor sale. Casa în care a locuit a devenit Casa Muzeu „Pamfilu Grapini”.

George Olari (1865 – 1953), fost sergent în armata austriacă, a devenit casier al parohiei și comunei Șanț, funcție pe care a îndeplinit-o timp de peste 35 de ani. A fost și cantor bisericesc, agronom, sanitar și topograf, calitate în care a întocmit toate hărțile cadastrale comunale. Iubitor de carte, avea în bibliotecă 50 de volume vechi, unele rescrise de el la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar și cărți tipărite, pe care le împrumuta cititorilor interesați, care, la restituirea volumului, trebuiau să-i relateze pe scurt conținutul acestuia și învățămintele desprinse. În 1936, a participat, împreună cu părintele Pamfilu Grapini, în prezența Casei Regale, alături de mari personalități politice și culturale, la cinematograful bucureștean „Aro”, la proiecția filmului „Satul Șanț”, realizat de Fundația Culturală Regală „Principele Carol” și de Institutul Social Român, în 1935.

Octavian Domide (1869 – 1949), fiul lui Lazăr și Maria, s-a născut la Rodna Nouă (Șanț), în 6 mai 1859, și s-a stins din viață în 1949, la Cluj. A fost deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (ca membru al Marelui Sfat Național al Unirii), organismul legislativ care a adoptat hotărârea privind Unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918. A urmat cursurile școlii primare, la început în satul natal, apoi la Năsăud, unde a terminat și liceul. Ulterior, a fost trimis la Roma, ca elev al Colegiului Grecesc „Sfântul Atanasie”. A dobândit titlul de doctor în filozofie (1887) și doctor în teologie (1891). A fost profesor universitar de filozofie și teologie, director de studii (1893), asesor consistorial (1901), canonic prepozit capitular (1923), vicar general episcopal, prelat papal. A fost unul dintre cei mai buni oratori ai bisericii greco-catolice și autor de scrieri bisericești. Cunoștea șase limbi străine: latina, greaca, germana, franceza, italiana și maghiara. A tipărit broșura *Arborele Vieții*. Prieten cu poetul George Coșbuc, l-a ajutat pe acesta din urmă la traducerea renumitei opere a lui Dante Alighieri, *Divina Comedie*. Invitat deseori de prietenul său, preotul Pamfilu Grapini, a ținut în noua biserică de la Șanț predici memorabile.

Mihail Cotu (1872 – 1936), scris uneori și Mihail Cotul, s-a născut la Rodna Nouă (Șanț), în 2 august 1872, și a decedat în 25 noiembrie 1936, în aceeași localitate. A fost fiul lui Cozma Cotu I (? – 1882) – primul învățător cu calificare din comuna Șanț, numit în 1855, și tatăl celui de-al treilea învățător din familia „cotenilor”, Cotu Cozma II (1904 – 1974). A absolvit Liceul Grăniceresc din Năsăud și Preparandia din Gherla. La rândul lui, Mihail Cotu a fost învățător la Ilva Mică, Năsăud și Prundu Bârgăului, ulterior, din 18 martie 1897, în comuna Șanț, câțiva ani, apoi director al aceleiași școli timp de 33 de ani, unde a servit până în octombrie 1932, când s-a retras la pensie. Interesat de istoria și viața spirituală ale Șanțului și ținutului năsăudean, a participat cu comunicări la Reuniunile Societății „Mariana” a învățătorilor greco-catolici din Năsăud și a scris *O scurtă schiță a comunei Șanț (Rodna Nouă)* nepublicată, ci doar prezentată în cadrul societății amintite anterior.

Dumitru Cotu (1886 – 1967), țăran fruntaș al satului, autodidact, bun cunoscător al istoriei ținutului de graniță năsăudean, a fost, după pensionarea lui George Olari, timp de 10 ani, curator bisericesc. A jucat un rol important în anii 1935 și 1936, pe timpul cercetărilor sociologice și etnoculturale desfășurate de „Echipa regală” condusă de Dimitrie Gusti, oferind sociologilor informații prețioase (istorice, monografice, culturale și de altă natură). A fost și un foarte bun orator. În prezența regelui Carol al II-lea, în 1939, a ținut un discurs la Arenele Romane din București, la finalul căruia a fost felicitat de regele însuși, care i-a strâns mâna.

Enea Grapini (1893 – 1980), fiul preotului Pamfilu Grapini și al Luciei, s-a născut la 16 septembrie 1893, la Șanț. A studiat la școala din Șanț, avându-l învățător pe Mihail Cotu, fiul bătrânului Cozma Cotu, la Liceul Maghiar din Năsăud și la Liceul Maghiar din Gherla. Deși era singurul român între colegii săi germani și maghiari, a terminat liceul, în 1911, ca șef de promoție. În urma absolvirii Institutului Politehnic Maghiar „Regele Ioszeif” din Budapesta, în 1915, a obținut diploma de inginer constructor și arhitect. S-a căsătorit cu Rozalia Hegheduș, cu care a avut trei copii. Încă de tânăr, a optat pentru mișcarea social-democrată. Ca membru al Consiliului Național Român – organism comun al Partidului Național Român și al Partidului Social Democrat Ungar –, Enea Grapini a jucat un rol important în actul înfăptuirii Marii Uniri. În calitate de membru al Consiliului Național Român, constituit pe 30 octombrie 1918, a participat la actul Marii Uniri, făcând parte din Marele Sfat al Unirii. La 8 septembrie 1940, a organizat marea Adunare Populară din Piața Unirii din Bistrița, manifestare de protest împotriva Dictatului de la Viena. În urma acestui protest, a fost obligat să se mute la București, unde, la 1 martie 1980, s-a stins din viață. A fost înhumat la Bistrița, în 3 martie. În semn de cinstire, școala din Șanț, începând cu 1 noiembrie 2001, îi poartă numele, iar în fața clădirii instituției de învățământ, în 30 iunie 2006, la întâlnirea „Fiilor satului”, a fost dezvelit bustul marelui unionist șanțean.

(Continuarea în pagina 3)

Leon-Iosif GRAPINI

Proză

Fata bătrână

La sat, în vremea la care ne găsim noi cu povestea, a rămâne fată bătrână, adică nemăritată după douăzeci de ani, este rușinos, după douăzeci și cinci de ani este un dezastru, cele pețite și cerute de nevastă se căsătoresc pe la cincisprezece, șaisprezece ani, graba e mare din mai multe considerente, să identificăm câteva, unu, nu le interzice legea, nu le interzic nici părinții, aceștia din urmă cum să le interzică, se bucură că scapă cât mai repede de o gură de hrănit, fiecare casă are cel puțin cinci copii, cele mai multe sunt cu opt, nouă, lumea satului e harnică în toate, doi, tânăra se eliberează de corvoadă, decât să se îngrijească de frații săi mai mici, mai bine are grijă de copiii ei, cu toate că vor fi zvăpăiați și neascultători, îi vor spune mamă, nu zăludă, capie, vacă și câte și mai câte, trei, dacă drăguțul e și drăguț la față, la trup și la mers și ți-e drag ca ochii din cap, nu poți lăsa ca timpul să treacă punându-i la încercare iubirea, te poate pune și el la încercare trecând pe lângă casa ta și pețindu-le pe altele, patru, dacă te măriți la cincisprezece ani, mor de ciudă suratele care au împlinit șaisprezece, cinci, ești fată cu educație, ai terminat cele opt clase, ești cuviincioasă, ca atare, respectă tradiția, dacă măritișul e la vârsta asta de când lumea, așa trebuie să rămână, șase, pentru unele chiar și așa e prea târziu, atâta le este de aprigă și de flămândă dragostea, nerăbdarea de a-și împărtăși iubirea mai că le face să cadă în păcat, alte motive să le înșiruie cei preocupați mai mult de cauză, decât de efect, noi ne vom ocupa în cele ce urmează și de cauze, și, mai cu seamă, de efecte referindu-ne la eroina rămasă fată bătrână, căci, din titlu și după cum am început povestea, se înțelege că ea este protagonista.

Așadar, fata noastră, o putem numi și așa, a rămas singură la părinți, frații săi mai mici, patru la număr, sunt toți așezați la casele lor, cu neveste și cu copii, mai mulți sau mai puțini, după câți ani s-au scurs de la cununie, o paranteză trebuie să deschidem, și flăcăii se grăbesc la însurătoare, cum le-au dat tullele, cum se înfățișează cu aleasa inimii la preot să-l înștiințeze de pasul pe care vor să-l facă, cei mai mulți fac acest pas înainte de a fi luați la cătanie, se iau cu mândra de mână în fața sfântului altar îmboldiți de zicala că ce-i în mână nu-i minciună, dacă unul holteiește până trec anii de cătanie, îi trece și drăguței dorul de el, din ce pricină e lesne de aflat recitind considerentul șase amintit anterior, în timp ce ei se luptă, vorba vine, la oaste cu arma în mână prin troienele iernii și pe arșița verii, tinerele neveste se dau cu sania pe derdelușul iernii ori se joacă de-a prinsa în arșița verii alături de ceilalți copii, la cincisprezece ani copilăria nu le-a ieșit din cap, unora le-o scoate cu forța scumpa și draga de soacră poamă acră, forță are soacra, căci răutățile se învață încă de la vârste mici, mai sunt situații în care graba strică treaba, îndeosebi când grăbiți sunt părinții, aranjând cununii dorite de ei și nevrute de tineri, când el se întoarce, bărbat cu armata făcută, treaba-i stricată deja, fie o găsește dusă la altul, fie se duce el la alta, așa încât divorțul are cale liberă spre înfăptuire, închidem paranteza, altfel terminăm povestea cu ea deschisă, și revenim la oile noastre, scuzați, la fata noastră, și ne întrebăm de ce nu s-a legat niciunul de ea până acum, cum nu știe ea, nu cunoaștem nici noi, ceea ce cunoaștem e că nu-i frumusețea pământului, însă nici de aruncat nu este, destul de înaltă, cu mijlocul subțire, poate nu atât de subțire ca al altora, cu fața prelungă, curată și blândă, cu ochii mici, negri și pătrunzători, dacă își pune striaie de sărbătoare pe ea, e chiar frumușică, are sufletul nepătat, căci e credincioasă din cale-afară și prietenoasă mai mult decât trebuie, pe deasupra, e harnica lumii, ca să nu ne facem că nu știm, o să spunem că pretendenți a avut în primii ani, dar i-a refuzat, nu o învinuim, chiar merita și merită ceva mai bun, decât cu unul ce abia-i ajunge cu fruntea deasupra buricului sau cu altul pe care preferi să-l sari decât să-l ocolești, mai bine fără bărbat, la farnecele trupesti amintite anterior, dacă farnece sunt, se adaugă și averea rămasă după împărțirea pământurilor fraților duși din casă, ea, fiind cea mai mare, are dreptul statornicit de cutumă să rămână pe loc dacă se căsătorește, dacă, vom vedea.

Nu se poate spune că nu și-a dat toată silința să intre în grațiile feciorilor, a luat parte la clăcile de lucru pentru fete, a fost an de an la sărbătoarea grăului, unde s-a străduit să fie cea mai harnică, deși a fost, nimeni nu a ales-o mireasă cu cununa de spice pe cap, cei care hotărăsc mirii sărbătorii au criterii ascunse, ca la orice concurs, s-a dus în sat la horă vara și la bere iarna, nu oricum, ci gătită nevoie mare, a colindat șezătorile de fete, unde a jucat fântâna și zălogul cu dăruire și interes, dar ce n-a făcut, toate însă fără niciun folos, acum,

fiind trecută de douăzeci și cinci de ani, nu mai are unde merge, la vârsta ei clăcile și șezătorile sunt de neveste, ce să caute acolo, nu li se potrivesc poveștile, mai mult rău și-ar face auzindu-le cum se laudă cu bărbatii lor, cât sunt de drăgăstoși și de iubitori, cum le poartă ca pe palme, cum le iubesc de urcă până la cer de fericire și mulțumire, singurul loc unde se mai poate duce este biserica, duminică de duminică, dar numai ea știe cu câtă groază și rușine trece printre femeile bătrâne aflate pe lavița de la drum, cele ale căror picioare betege nu le pot purta mai departe de lavița din fața casei, pe care le aude șușotind, bate spre treizeci, taci tu, că e trecută de etatea asta, babe clevețitoare și răutăcioase, anii mulți le fac să uite cum erau ele în tinerețe, neputința te înrăiește, îți creează frustrări, moartea ce stă să vină te încâinează, rău îți pare după viață, iar acest rău îți umple sufletul, chiar și unii bărbați se leagă de ea cu vorbe obraznice, dacă duci lipsă de ceva spune-ne, avem noi ce-ți lipsește, neastâmpărată cum te vedem, avem noi ac de cojocul tău, așa că, auzindu-le înțepăturile, mai câștigată ar fi să rămână acasă, e suficientă suferința ce-o macină, nu mai are nevoie și de alte răutăți care s-o amărăscă și mai tare, dar ruga din

biserică îi poate fi de ajutor, cu această încredere se duce la sfânta slujbă, numai fetele bătrâne trecute de patruzeci de ani nu ajung pe limba bîrfitorilor, pentru acestea viața conjugală e ca și încheiată, Doamne ferește să ajungă și ea la vârsta aceea fără verighetă pe mână.

La babornița satului, care face vrăji, nu s-a dus, cum am văzut, se încrede în puterea Celui de Sus, numai că Cel de Sus pare a fi cu gândul în alte părți, nu la spovedaniile și rugămintile ei, de frica Lui nu a călcat casa vrăjitoarei, o frică, totuși, nu atât de mare, căci ritualurile de prevestire a măritișului le-a practicat an de an, de s-a săturat să bată din talgere, să lege socul, să sprijine lobdele și să se plimbe goală pe scândură, răbdare numai, le vom detalia, pentru a nu lăsa curiozitățile nesatisfăcute.

Bătutul talgerelor se face după seara de Anul Nou, la miezul nopții, talgerele sunt discuri din lemn de tisă, mari cam de două șchioape, undeva la peste douăzeci de centimetri, fata nerăbdătoare să se mărite ia talgerele, urcă pe un deal, le lovește unul de altul de cinci ori și este atentă în ce parte o ia sunetul, repetă operațiunea a doua și a treia oară, dacă sunetul merge de fiecare dată în același loc, acolo se va mărita, e nevoie și de un descântec, însă nu e nevoie să-l reproducem, nu credem că în timpurile noastre există vreo fată, oricât ar fi de trecută și de dornică să-și lege destinul de un băiat, care să apeleze la talgere de tisă pentru a se căsători, revenind, să mai amintim și două piedici care pot întoarce fata înapoi de pe deal în noaptea ritualului și de la măritiș în anul viitor, lătratul unui câine înainte de a bate talgerele sau crăparea talgerelor la prima lovire, în oricare dintre aceste situații fata nu mai are nicio șansă. Dacă nu a bătut ea talgerele, apoi nu le-a bătut niciuna din sat, poate cele trecute de patruzeci de ani să le fi dat deolaltă mai mult decât ea, puține sunt în sat, le poți număra pe degetele de la o mână, însă ghinionul

nu o slăbea deloc, nu apuca să le lovească unul de altul, că și lătra o potaie care, în loc să doarmă de Anul Nou, sătulă de atâtea oase rămase de la masa bogată, se găsea să urle la lună sau să hămăie la stele, când nu lătra nicio javră, se crăpau talgerele, cum să nu se crape, că le lovea cu ciudă și cu putere ca să treacă sunetul dincolo de așezările învecinate, până acolo sunetul a mai ajuns, însă a ajuns zadarnic, când nu se spărgeau, zgomotul o lua în aceeași parte de două ori, făcându-i inima cât un purice de emoție și sporindu-i nădejdea, însă a treia oară se ducea în oricare altă direcție numai în cea dorită nu, disperată fiind, a forțat vraja, când urca pe dealul din vecinătate lua cu ea mai multe talgere, pierde două sau patru, nu-i bai, mai are încă pe atâtea în traistă, dar putea să care traista plină, că toate ar fi crăpat, magia nu poate fi păcălită, bine ar fi fost să urce pe un munte, ca sunetul să străbată distanțe nemăsurate, dar timpul prea lung și mai cu seamă frica de dihanii îi înfrânau pofta de măritat, dă-o dracului, fată, nu spunem noi, nu ne permitem să i ne adresăm cu aceste cuvinte, își permite tatăl ei, mai lasă treaba asta cu talgerele, că m-am săturat să bat pădurile după lemn de tisă, și așa e rar, îmi bat picioarele de fac bătăături în tălpi ca să bați tu talgere, de atâtea alergături îmi pot rămâne picioarele pe undeva, ori mă iau și mă duc unde mă poartă ele, îi înțelegem revolta, du-te după tisă, umblă de nebun pe tăpșane și caută rășinosul cu tulpina de două șchioape, adu-l acasă, pune-l pe capră, înlătură-i scoarța și taie-l în felii subțiri și rotunde, adâncește feliile pe o parte, să semene cu discurile de alamă de la fanfară, finisează-le și lustruiește-le, pune-le la uscat, căci numai uscate fac destul zgomot și-l trimit departe, să fie auzit de voinicul care-și caută prin văzduh nevestă, nu e ușor, unde mai pui că, fiind atât de rar, coniferul e ocrotit de lege, de-l prinde pădurarul, pușcăriă îl mănâncă, nu merită măritatul acest risc, mai bine rămâne fată bătrână, piatră în casă și în sufletul părinților, oare nu-s bune de molid ori de frasin, întreabă tatăl, căs pline pădurile de copaci din aștia, nu-s bune, vraja, ca să aibă efect, are nevoie de lucruri rare, nimeni nu-i poate pătrunde înțelesul, de asta se cheamă vrajă, draga tatei, se îmbunează omul, mai schimbă obiceiul, caută-ți ursitul în ciubăr și în oglindă.

Dăm și noi curs îndemnului părintesc, dar nu-mai pentru a arăta ce vrea să zică, în noaptea dintre ani, fata, nemâncată și nebăută, cam pe la ceasurile zece ale nopții, aduce în casă un ciubăr nou, nefolosit, în care toarnă vreo două, trei găleți cu apă curată din apă mergătoare, între ciubăr și o oglindă mare de perete dată jos și rezemată de masă așază o scândură tot nouă, se încuie singură în odaie, se dezbracă la pielea goală, își despletește părul și, plimbându-se pe scândură dintr-o parte în alta, se roagă Atotputernicului să-i arate ursitul fie în oglindă, fie în ochiul de apă, cum orice datină are și consecințe nefaste, și aceasta nu face excepție, dacă-și vede ursitul în sicriu, e semn că se va căsători, însă nu se va bucura prea mult de soț, fiindcă, în scurtă vreme, soțul își va pierde această calitate prin deces, dacă vede sicriul gol, va muri ea în curând nemăritată, dacă nu observă nimic, tot ca moartă va fi, căci îi este ursit să rămână fără bărbat. A da oglinda jos de pe perete an de an, nu-i greu, măcar ai ocazia să mai colbuești și să îndepărtezi păianjenii adunați în spatele ei, ba o și ștergi, ca să fie clară și mulțumită, poate se îmbunează și nu arată sicrie, ferit-a Sfântul de așa prevestire, ci un fecior frumos, chiar de nu-i așa de frumos, baremi să i se vadă limpede chipul, să-l poată identifica în realitate, nu să-l încurce cu altul gata înșurat, să mai aibă de furcă și cu consoarta acestuia, dacă tot luată și pusă înapoi se întâmplă să se spargă, vor cumpăra alta, că nu-i un capăt de țară, pentru măritiș merită înlocuită, scândurile noi nu ridică nici ele probleme, tatăl aduce din pădure trei bușteni, îi taie în lung cu joagărul, dar și din trei în trei metri, vraja nu precizează cât să fie de lungi, oricum mai mari de cinci metri nu încap în cameră, că tot atâtea are fiecare latură a încăperii, astfel ies la scânduri de să-i ajungă pe câțiva ani, preferabil ar fi să nu aibă nevoie de mai mult de una, două, hai și de trei, patru, le clădește în șură, și ia fata de acolo câte una când se dezbracă și se despletește, singurul inconvenient ar fi ciubărul, nu el ca atare, ci faptul că trebuie să fie an de an altul nou, ciuberele sunt de folos la casă, cum ea își caută perechea în luciul apei din ciubăr în fiecare an, au la ciubere de pot da și la alții, chiar au dat, au unul bun la înmuiat rufele, altul pentru săpunul de casă și leșie, unul pentru cărnurile porcului tăiat iarna, altele destinate boabelor de porumb sau păștilor puse la uscat, de această dată se răscoală mama, știi ceva, draga mamii, eu nu am de gând să-mi umplu podul casei și șura cu ciubere, cum

Cronică literară

Cu epigrama-n
Șanț

Întotdeauna mi s-a părut complicat să scrii epigrame pentru că ele trebuie să surprindă o stare, de multe ori tragică, transformând-o, prin intermediul versurilor, în zâmbete. Să nu credeți că titlul dat este unul de tot râsul. Cum am fost eu cu cercetarea (etnologică) în Șanț, în urmă cu 10 ani, pe urmele lui Dimitrie Gusti, așa epigrama a ajuns în Șanț (comuna din Țara Năsăudului) la loc de cinste!

Printre scriitorii care se pricepe la epigrame, din județul Bistrița-Năsăud, este și șanțeanul Grigore Cotul. Profesorul de matematică-fizică, cu studii postuniversitare în informatică aplicată și programare, își găsește refugiul în epigrame, publicând, până acum, două volume, „Optimistul resemnat” – Editura Tipo Moldova, și „Ironii homeopatice”

– Editura PIM. Cel de-al treilea volum – „Registru de intenții”, apare tot la Editura din Iași, PIM, și cuprinde epigrame, parodii, rondeluri, având în centru subiecte arzătoare ale momentului precum CoVid-19.

Secretar literar al Cenaclului Satiricon al Uniunii Epigramiștilor din Cluj, Grigore Cotul este deținătorul mai multor premii la concursurile de epigrame, semn că este bine văzut și în rândul colegilor „specialiști”. „Cum râsul este apanajul oamenilor inteligenți, sunt convins că majoritatea celor care veți avea prilejul să răsfoiți această carte veți râde la poantele întâlnite aici sau cel puțin veți schița un zâmbet subtil”, spune în Prefața cărții Florin Rotaru, secretar al Uniunii Epigramiștilor din România. Cartea cuprinde 15 capitole cu teme diversificate: „De aniversare”, „Educați și educatori”, „Autoironice”, „Conjugare și extra”, „Martor ocular”, „Sărbători, sărbătoriri, petreceri”, „Politichie”, „Filozofice”, „De pandemie”, „Definiții în rime”, „Despre scrieri și scriitori” ș.a.

În prima parte, dedică o serie de epigrame unor zile de peste an, fiind un fel de calendar în versuri. Sincer, până acum, nu știam că 3 ianuarie este Ziua somnului, pe care uneori am dori s-o sărbătorim și peste an într-o viață care pare din ce în ce mai stresantă: „Chiar de somnul e firesc/ Și-i al lenei blând ecou./ Eu la șapte mă trezesc/ Doar de drag s-adorm din nou”.

Mai selectăm din multitudinea de epigrame dedicate sărbătorilor cea

pentru 24 iunie, când este Ziua Internațională a Iei: „Azi tradiția e vie/ Și te-ncântă să o vezi/ Pe românce noastră-n ie/ Din bumbac de la chinezii”. (Cât adevăr se spune aici). Și cea dedicată Zilei Limbii Române: „Limba-i darul strămoșesc/ Ce-i lăsat

viața a rămas în memoria noastră prin „sechelele din starea de urgență”: „Când plec sau când revin acasă/ Mă ceartă soața din priviri/ Iar eu subtil îi pun pe masă/ Registrul de intrări-ieșiri”. Cine s-ar fi gândit că peste noi vor trece atâtea valuri de

pandemie și atâtea tulpini va avea CoVid-19, stări pe care le poate surprinde doar un epigramist: „De gripă toți ne-am vaccinat/ Copii, părinți, bunici, vecini/ Și tot e plin de gripă-n sat/ Dar prinde numai la găini”.

Parodiile sunt și ele îndrăznețe în cartea lui Grigore Cotul, căci nu oricine se încumetă să parodieze o poezie precum „La steaua” de Mihai Eminescu, titlul ales fiind „La naiba”:

„Iubite Doamne, ce-am greșit,/ Ca unii, într-o dungă/ Ce nu știu scrie-au nimerit/ În Parlament s-ajungă?/ Nici să te miri nu mai ai cum/ De-or provoca dezastre,/ Și vom alege numai scrum/ Din visurile noastre”.

Cartea lui Grigore Cotul adună pastile ce reușesc să așeze zâmbetul pe fețele noastre întristate, ascunse mult prea des, în ultima perioadă, sub diferite măști.

Salutăm și inițiativa profesorului Cotul de a realiza, în comuna Șanț, la „Izvorul Someșului”, revista cu același nume, căreia îi dorim mult succes și numere frumoase spre bucuria cititorilor.

Menuț MAXIMINIAN

Fata bătrână

→ nu am de gând să-i burdușesc chimirul dogarului cu bani, am mai dat din ele și la nurori, nu le mai trebuie altele nici lor, gratis la vecini nu le-aș da, roagă-te și tu mai cu evlavie și cu mai multe lacrimi în ochi, steie-ți capul la rugăciune, nu la prostii, pesemne greșești ceva, undeva, grăbită cum ești să te măriți, îi fi uitat să-ți dai opincile și colțunii jos din picioare, vraja spune la pielea goală, nu și descultă, așa e, batăr că și talpa piciorului are piele, n-ai înțeles tu bine, ori ai făcut alte greșeli, poate nu te-ai despletit cât trebuie, poate pășești prea sfielnică pe scândură, nu șovăi și nu te rușina, calcă apăsă și bagă de seamă să nu pășești pe lângă scândură, flămândă și însetată cum ești, dai în ameteală și lesne îți poți pierde cumpănirea, ca atare, gata-i pasul făcut în afară, poate îți acoperi rușinea cu palmele, în loc să le împreunezi la rugă, nu te rușina, că nu te vede nimeni, nimeni nu te pândește, măcar de te-ar pândi vreun flăcău la fereastră, poate dă buzna peste tine și se lasă pradă poftelor, și-l ademenești astfel la înșurătoare, că trup fain și ce-ți trebuie la el ai, că-i rămâne fată bătrână, îi rămâne, până la urmă te vei împăca și cu gândul ăsta, să ne bucurăm că nu ți s-au arătat copârșeie, ferească-ne Cel de Sus, apoi chiar nimic nu ai văzut în apă ori în oglindă, niciun chip care să semene cât de cât a bărbat, ba, mamă, am văzut anul trecut, Doamne, nu mă înnebuni, și cine era, nu știu, că am uitat să șterg bine oglinda, cum era, cum să fie, burduhos, cu ochii holbați și cu dinții de jos la vedere, ptiu, drace, seamănă leit cu holteiul tomnatic din sus de moară, decât acela care te scuipă când vorbește, care se uită în altă parte când te privește și care pute mereu a nespălat, mai bine să nu ți se arate nimic cât îi fi și îi trăi, mai spun una și te las, mi-e și milă de tată-tău, du-te după tisă pentru talgere, fugi după bușteni pentru scânduri, adu ciuberele în spate, până la urmă, tot umblând prin păduri și pe munți, își va lua câmpii, altceva ce să mai zic, mai leagă parii, că sunt în gard și nu avem de-i înlocuit, nu pot, mamă, ca

să fac vraja asta, ar trebui alt gard.

Ia să vedem de ce este necesară înlocuirea împrumuirii, tot în noaptea de Anul Nou, cam aglomerată sărbătoare, fata se apropie cu ochii închiși de gard, pune mâna pe un par, de la cel atins numără, mergând îndărăt, nouă pari, când ajunge la al nouălea, deschide ochii și îl ia în seamă, dacă e drept, frumos, cu coajă și gros, viitorul mire va fi înalt, frumos, bogat și gros jos, dacă e fără coajă și subțire, va fi sărac și jigărit, dacă are cepuri, bărbatul e vădov și cu atâția copii câte cepuri are parul, dacă dă de un gol lăsat de parul desprins și căzut, nu se va mărita, uitându-te la gardul fetei, deși nu are goluri mai deloc, crescându-i, astfel, șansele de a se căsători, îi înțelege reticența de a recurge la acest ritual, nu vezi unul cu coajă, drept, frumos și gros mai ales, toți sunt subțiri, îndoți ca vai de ei, asta ar fi cum ar mai fi, dar nu e unul fără cepuri, nu cu două, trei, ci de la opt în sus, doar i-a verificat ea nu o dată, decât cu un vădov bătrân și cu o droaie de plozi după el, mai bine să nu-și folosească niciodată darurile trupesti, iată de ce nu a urmat obiceiul, se gândește că nu dă cu parul dacă-l roagă pe tatăl său să înlocuiască parii, ca să-i poată lega, dar acesta nu se lasă înduplecat, nu vrea să schimbe gardul din pricina nostalgiei, e un bărbat sentimental, așa îl are din copilărie, l-a moștenit de la bunicul său, cum fata nu vrea să-i conturbe nostalgia și să-i stârnească mânia, își mută gândul la legatul socului.

Așa că, în seara zilei de Sfântul Vasile, deci în prima zi din an, pretendenta la căsătorie merge la socul din fundul grădinii, ducând miere, pâine și sare, așază darurile aduse la tulpina tufei, își desprinde firul roșu de lână împletit în cosiță, leagă cu el creanga aflată mai aproape și rostește de trei ori un descântec lung, care începe cu bună seara, soc, soroc, fiind prea lung și stărnind plictiseala cititorului, nu-l reproducem, spunem doar că ritualul, care forțează destinul și-l determină prin forța magică a cuvintelor rostite și a darurilor făcute să fie favorabil celui care-l invocă, nu precizează finalitatea, bună sau rea, așa că fata noastră va strica un ghem de fir roșu fără a fi sigură de ceva, lucru bun e că

are soc în grădină, l-au plantat părinții când și-au întemeiat căsnicia, cu gândul că florile sunt bune de socată, fără a bănuși că și crengile vor avea un rost, mai bine nu l-ar fi avut, cum în niciun an nu s-a petrecut ceea ce aștepta protagonista povestirii de față, concluzia ar fi ori că descântecul are o hibă necunoscută, ori că darurile nu sunt pe placul socului, dacă cineva îi poate da de capăt încurcăturii, să o facă.

S-a vorbit aici și de răzimatul lobdelor, din păcate am făcut o confuzie, obiceiul nu arată ursitul fetei, ci dacă unul sau mai mulți din familie își dau obștescul sfârșit anul viitor, după câte lemne însemnate cu numele celor ai casei și rezemate de perete în cerdac au căzut peste noapte, cum finalurile tragice întristeză, nu vom descrie ritualul și nici nu o vom pune pe eroina nemăritată să recurgă la el, căci nu poți ști ce-i rezervă anul ce vine.

Doar aceste datini și obiceiuri cunoaștem, dacă aveți de știre de altele, spuneți-le, nu nouă, ci fetei din poveste, poate, urmându-le, la anul își întoarce Dumnezeu fața spre ea și-i trimite cine știe de unde un tânăr înalt și frumos, bogat și drăgăstos, așa cum și-ar dori oricare fată de la sat, ca să nu ne referim la oraș, unde pretențiile pot fi mai rafinate.

Mai sunt câteva zile până la Crăciun, și, ca mai toate femeile din sat, fata din poveste, ajutată de mamă -sa, este prinsă cu pregătirile pentru sărbătorile de iarnă, curățenie și rânduială, prepararea bucatelor, împodobirea bradului de Crăciun și câte altele, alergând ea încolo și încoace prin bătătură, se aude strigată din șură, nevastă, unde să mut scândurile și ciuberele astea, că tare mă încurcă la car, ea zâbește fericită, nu e un zâmbet de acum, e unul neșters de pe chip încă din toamnă, când s-a măritat cu un fecior fain, de seama ei, venit de pe sate, probabil adus dacă nu de talgere și de soc, cu siguranță de dorința lui de a nu rămâne holtei bătrân.

Leon-Iosif GRAPINI

Monografiile comunei Șanț

Făcând o trecere în revistă a lucrărilor monografice despre localitatea Șanț, începem cu *Monografia comunei Șanț – Rodna Nouă*, publicată, în 1987, în revista „Plaiuri Năsăudene și Bistrițene” din Cluj-Napoca, ce cuprinde 16 capitole în 48 de pagini și este semnată de Mihail Domide (1842–1898), nepotul primului primar al comunei, Mihail Domide, ultimul fiind Civele Român, cel care a luptat alături de camarazii săi din Batalionul 2 al Regimentului II Grăniceresc Năsăudean, în 1796, împotriva lui Napoleon I, la Areda -Veneția, salvând de la o iminentă distrugere armata austriacă, la Podul de la Arcole. Pentru o imagine cât mai exactă asupra vitejiei românilor participanți la acea bătălie, se impune să amintim aprecierea împăratului Napoleon Bonaparte, făcută după încheierea bătăliei: „Numai existența în adevăr marțială și vrednică de admirat a acestui batalion de soldați ne-a împiedicat de a înconjura și sfărâma cu desăvârșire armata austriacă”. Mihail Domide a căzut prizonier, după 10 ani de prizonierat în Franța, s-a întors acasă.

Șirul lucrărilor despre localitatea Șanț (Rodna Nouă) este continuat de prima monografie tipărită a comunei, editată la Bistrița, de Tipografia A. Baci, în 1903, an în care începe edificarea noii biserici din Șanț, monografie scrisă de preotul Pamfilu Grapini și considerată, la acea vreme, una dintre cele mai bune cărți în domeniu. Cu cele 160 de pagini, unul dintre criteriile care i-au asigurat statutul de lucrare monumentală, *Monografia comunei mari Rodna-Nouă (Șanț), 1773-1903* se constituie într-o lucrare științifică, dar mai ales practică, în care realitățile vremii sunt redată cu multă precizie și minuțiozitate.

Renumitul cărturar clujean, descendent din marea familie a localității Rodna Nouă (Șanț), profesorul Onisim Filipoiu, continuă munca înaintașilor săi cu manuscrisul *Pagini de antologie monografică ilustrată – comuna Șanț, 1973*, care cuprinde peste 130 de pagini, multe ilustrații și fotografii, majoritatea inedite. Sub titlul *Monografia comunei Șanț. Texte editate și inedite de Onisim Filipoiu*, manuscrisul, prin grija scriitorului Dumitru Munteanu, este tipărit la Editura George Coșbuc din Bistrița. Un loc aparte în monografia lui Onisim Filipoiu îl constituie filmul „Satul Șanț”, realizat în 1935. În anii 1935 și 1936, Institutul Social Român, condus de academicianul Dimitrie Gusti, prin „echipele monografice” care alcătuiau așa-zisa „Echipă regală”, a întreprins în comuna Șanț cercetări sociologice, etnografice și de folclor, realizând filmul „Satul Șanț” (de Henri H. Stahl), al treilea de acest fel din România, film prezentat atât în țară, cât și peste hotare, în Franța și S.U.A. Era pentru prima dată când oamenii cu portul și cu obiceiurile lor, trăitori pe frumoasele meleaguri ale comunei, au fost imprimați pe peliculă, într-un documentar sociologic de mare valoare științifică. Amintim că filmul a cuprins și obiceiurile de nuntă, nunta filmată nu a fost o improvizație, ci o realitate, mirii fiind tinerii Sângeorzan Iosif și Olar Reghina, iar nași, prof. Dimitrie Gusti și țărancă Grapini Octavia, soția lui Grapini Timoftei. Tot atunci s-a născut „teatrul popular nescris”, grație sateanului cu mintea ascuțită și cu vorba hătră Constantin Iugan.

După ani de muncă neobosită, de cercetări prin arhive, de discuții îndelungi cu zeci și zeci de localnici, în special cu bătrânii satului, profesorii Viorica și Septimiu Grapini redactează, în 1987, o *Scurtă monografie a Comunei Șanț*, lucrare de referință, modernă, în care se împletesc descrierile geografice cu datele istorice, statisticile legate de populație, sănătate, economie și învățământ, cu activitatea cultural-artistică, cu anexe documentare, cu vorbe din bătrâni, tradiții, obiceiuri și expresii ale șanțenilor. Monografia cuprinde și patru medalioane: Mihail Domide, Pamfilu Grapini, Enea Grapini și dr. canonic Octavian Domide, ultimul dintre ei fiind membru al Marelui Sfat Național al Transilvaniei de la 1 Decembrie 1918, prieten apropiat al poetului George Coșbuc, pe care l-a ajutat la traducerea operei lui Dante Alighieri, „Divina comedie”. Argumentul autorilor ce stă la baza scrierii se încheie astfel: „Întocmim această scurtă monografie cu gândul ca ea să contribuie, într-o măsură oarecare, la alcătuirea unei noi monografii, atât de importante în viitor”. Ca fapt divers, prin bunăvoința regretatei profesoare Viorica Grapini, monografia dactilografiată a fost multiplicată în câteva exemplare, legate și copertate în tipografia ziarului „Orizont militar” din Cluj-Napoca, al cărui secretar de redacție eram la acea vreme. În anul 2016, monografia vede lumina tiparului la Editura George Coșbuc, din Bistrița, fiind, astfel, accesibilă cititorului interesat. Din păcate, cele 29 de planșe cuprinzând 60 de fotografii păstrate în manuscris, din cauza degradării lor în timp, așa credem, nu au fost cuprinse în lucrarea editată, reținându-se doar explicațiile imaginilor.

Leon-Iosif GRAPINI

Proză

De Paști, după ouă, în vremurile de altădată

În noaptea de Înviere, copiii nu iau parte la slujba religioasă și la înconjuratul bisericii alături de cei mari, rămân acasă, în grija bunicilor, trebuie să doarmă, ca a doua zi să fie odihniți, au drumuri lungi și ostentitoare de făcut, mersul după ouă roșii începe la primele ore ale dimineții și se termină înainte de amiază, puține case rămân necercate, dar oare pot să doarmă, ne întrebăm, nu pot, își fac griji, întrebarea cea mai îngrijorătoare este dacă mâine plouă cum

mai străbat ei satul, uzi și înnoroiți, cu frumoasele costume naționale înglodate, s-ar putea proteja cu o umbrelă, zicem noi, numită de localnici parapleu, dar, în vremea la care ne găsim noi cu povestea, acest obiect este apanajul domnilor de la sfat și de la școală, un țăran cu umbrelă ar fi o imagine bizară, care ar stârni râsete și glume răutăcioase, așa că grija micuților este pe deplin justificată, în cele din urmă, ei intră în puterea somnului, va fi așa cum va vrea Cel de Sus.

E sfânta zi de Paști, o zi frumoasă de primăvară, iată că Cel de Sus a ascultat rugămintele copiilor, aceștia și-au făcut griji fără rost, nu plouă, dimpotrivă, e un soare care s-a străduit încă de la prima lui revărsare să usuce drumurile udate ieri, a reușit, copiii plecați după ouă roșii se vor murdări doar pe talpa încălțărilor, dacă nu se poticnesc într-o piatră, întrucât de pietre e plin drumul, dacă nu se împletesc în picioare, căci sunt micuți și abia își poartă pașii, dacă cei mărișori nu-și pun piedică unul altuia, din răutate fac asta, are ouă adunate mai multe decât mine, sau din joacă, frumosul costum popular, cu toate atenționările mamei, nu e un motiv să uite de zbenguială. Cum au făcut ochi, cei mici au alergat la fereastră să vadă cum e vremea, apoi, după ce au înghițit anafura, și-au spălat fața și mâinile cu apa dintr-un lighean în care mama a pus un ou roșu, unul alb și o monedă, semne ale sănătății, prosperității și norocului din acel an, și-au pus burta la cale, au îmbrăcat frumoasele costume populare, au luat trăistuța și pe aici și-e calea.

E plin drumul de ei, de capul lor, cei mari, de mână sau în brațele mamelor, cei prea micuți, unii ar putea să meargă și pe jos, dar e mai comod în brațe, ne place nouă, celor mari, pe sus, darămite unui țănc, stăm în gura uliței și ne uităm în lungul ei, iată-i, copilul bălai și sora lui duși de mână,

cei doi băieți vecini cu ei, purtați la fel, sunt conduși pe la fiecare casă de mamele lor, Doamne ce frumoși sunt, mici și mari, în costume naționale de toată frumusețea, cu opinci, pantofi sau chiar sandale în picioare, băieții cu pălărie, fetița și femeile cu năframă, iile, cămășile bărbătești, pânzăturile, curelele și brâiele au cusături care mai de care mai atrăgătoare, cu trăistuțe de lână țesute cu motive și flori, le poartă micuții, nu le ară pe jos, baierile au fost înnodate scurt, când trăistuțele vor fi mai grele vor trece în mâna femeilor, fetița este copia în miniatură a mamei, să-i privești și să nu te sature, dacă ar fi plouat ori nu i-am fi văzut deloc, ori i-am fi văzut pe la prânz înglodăți din picioare până în cap, ne-a ferit Cel de Sus și pe noi de aceste imagini neplăcute, și

pe ei, de necaz, necaz mai mult pentru mame, căci nu se pot fâli cu dibăcia lor, uite ce am cusut toată iarna, și au iar de spălat, de spălat le spală oricum, nu pot fi păstrate necurățate în ladă, de n-ar lăsa pete noroiul, nu lasă, dar lasă vopseaua de ouă, copilașii, până să intervină mamele cu batista, își șterg mâinile de poala cămășii, ce știu ei, când vor ști se vor feri de fiecare dată dacă nu vor uita, intră din casă în casă, ies cu ouă roșii, albastre, galbene, verzi, priane, cu turtițe colorate, cu napolitane și cu ouțe de zahăr colorate, cu dulciuri ies mai rar, domni din sat vor să strice tradiția, din nepăsare sau de dragul copiilor

care se vor sătura să mănânce zile la rând salată de ouă fierte cu ceapă și cu oțet sau ouă decojite, presărate cu sare, ce-i prea mult nu-i sănătos, sunt multe ouă strânse, fiindcă gospodinele se întrec la vopsit, le strâng din vreme, să ajungă, rău îi când o gospodină vârstnică adună și vopsește peste o sută de ouă de la o singură găină, celor din margini de sat sau de pe coastele dimprejur le rămân, dar nu le aruncă, vor mânca și ei salată, le rămân, pentru că nu are nimeni chef să meargă sau să urce până acolo, cine vrea, să se ducă, noi ne-am săturat, suntem mai mari, nu avem chef, am ieșit după ouă roșii că ne-au bătut mamele la cap, cică să păstrăm obiceiul, lasă că știm noi motivul, le place să se laude, ai văzut ce haine le-am cusut alor mei, și, dacă tot nu avem chef de plimbare, până se face cât de cât ceasul de întoarcere ne bulgărim cu ouă, ne luăm de cei mai mici ca noi și neînsoțiți, dăm cu piciorul în trăistuța lor, dar lovim și traista noastră, când vom fi luați la rost, vom da vina pe flăcăii batjocoritori, căci și de aceștia întâlnim în drumul nostru. Ouăle nu se adună separat, ca monedele la sărbătorile de iarnă, se pun la comun, într-un coș împletit, nimeni nu are nevoie de ele, un alt rost mai au, totuși, să dai ciocănă, băiețelul ține oul de găină strâns în mână, lasă la vedere doar vârful, e o șmecherie la mijloc, copila îl ciocănește cu oul ei, i se sparge, pierde partea femeiască, mamă, iar mi-a spart oul, se plânge fetița, cearta începe, dacă amenințarea cu Mutu lui Adam nu-i liniștește, căci nu e vară și nici iarnă, vine moșul, numai că se cheamă baba, sau, pentru orășeni, bau-bau.

Leon-Iosif GRAPINI

(Fragment din romanul *Viața, de la capăt*)

CU EPIGRAMA-N ȘANT

Altfel de... mărtișoare

DIN SECRETELE VATICANULUI

Am constatat trecând prin viață
Că-n orice funcții face față;
Chiar s-a-ntâmplat, motivu-mi scapă,
Cândva să fie-aleasă Papă.
[Eugen ALBU]

MĂRTIȘOR

De drag, iubitei i-a făcut
Cadou - parfumul cel mai fin,
Dar ea ceru c-un ton plăcut
Doar cardul lui și codul PIN...
Ștefan CIOCIANU

SINUCIDERE

Mă-nșeală nevasta,
Și vreau un sfârșit,
Că de viața asta,
Mi s-a cam acrit.
Aurel CHIRA

SPECIFIC FEMININ

Femeia-n veci nu se dezmințe
Și își conservă trăsătura:
Te contrazice... înainte
Ca tu să poți deschide gura!
Gheorghe CIREAP

IUBITEI

Dat fiind că te iubesc,
Și doresc să ai de toate,
Vreau să te înveselesc
Până vei cădea pe spate.
Octavian CORDOȘ

TOANELE SOȚIEI

Tot una caldă, una rece
De-un timp, nimic nu-i mai convine,
Și n-am habar ce se petrece...
Nici să mă fi-nsurat cu mine.
Adela COTUL

DE 8 MARTIE

Angajamente mi-am luat
Spre-a evita un nou răzbel;
De azi, voi fi fidel bărbat,
Că n-am cu ce să te înșel...!
Eugen COȚA

UNEI SECRETARE

Este-atâta de frumoasă,
Eclipsează soarele!
Și pe post a fost aleasă
C-au contat... picioarele!
Vasile B. GĂDĂLIN

CUCERIRE

Cum îmi doream să-i intru-n grații,
Am dat-o-ntr-un final pe spate,
Cu fel de fel de declarații
Și jurăminte... din păcate.
Petru-Ioan GÂRDA

DECLARAȚIE LA POLIȚIE

Declar că beam un Murfatlar
Și cum sunt om cuminte,
Doar o pupai, la un pahar,
...Și îi sări un dinte.
Gențiana GROZA

TRANZIT

Dragostea, se spune-n veac,
Trece zilnic prin stomac;
O-ntrebare-n timp se țese:
De ieșit, pe unde iese?
Rodica JEICAN

DISCULPARE

Frații de pahare
Să nu-mi poarte pică,
Eu m-am dus la mare,
Pentru una... „mică”.
Ioan MARINESCU

ALE EVEI STRĂNEPOATE (APUD TOPÂRCEANU)

Aievea, nu în vis,
Dau iama în livadă,
Din fructul interzis
Să-și ia... de marmeladă!
Zeno MILLEA

FEMEIA

E aerul ce-l respirăm,
O spun în felul lor poezii,
Dar zic să nu exagerăm...
Că poate fi capcana vieții.
Gavril MOISA

DE ZIUA FEMEII

Această zi eu i-o închin
Și-o scot în lume și la teatru,
Știind că mie îmi revin,
În schimb, trei sute șazeș'patru!
Gavril NECIU

SENILITATE

Rătăcesc printre-amintiri,
Mintea nu mă mai ajută,
Iar din primele iubiri
Nu mai știu... decât vreo sută.
Radu PĂCURAR

CENTURA DE CASTITATE Coronomasca(rada)

S-o folosim azi e-o porțiță,
Cu igiena asta dură,
Dar nu în loc de foi de viță,
Ci, cu același scop, la gură.
Mihai TEOGNOȘTE

Notă: Autorii epigramelor sunt membri ai Cănaclului SATIRICON al epigrafiștilor clujeni.

Grupaj realizat de
Grigore COTUL

Secretar literar al Cănaclului
SATIRICON - Cluj-Napoca

Ziua femeii... din zilele bărbatului

SOȚIEI

Dansează-n fața mea prin casă
Lasciv, că-i place s-o admir,
Și-apoi, într-un final, mă lasă
... să spăl, să calc și să aspir.

8 MARTIE - EFECTE SECUNDARE

Sunt bărbații niște firi
Ce provoacă doar regrete:
Unii uită de scumpiri,
Alții uită de... scumpete.

CADOU PENTRU SOȚIE

I-am luat, că mi-a cerut,
O oglindă mare, nouă,
Și de-atunci le-am tot văzut
Reflectând, pe amândouă.

DE 1 MARTIE (cu premeditare)

Să-și facă traiul mai ușor,
Consideră de bun augur
Să-mi pună-n piept un mărtișor
Și-n jurul gâtului un șnur.

SECRETUL CĂSNICIEI

Potrivirea-i un tezaur,
E-al destinului cadou:
Ea-i Fecioară, el e Taur,
Dar cu ascendent în bou.

DE POST

Deschid agenda mea de post,
Și-n rubrica „Păcate”,
La unele bifez – „au fost”,
La altele – „ratate”!

FINALUL PETRECERII

Pe fondul muzical de dor și drag,
Bărbatul - suflet cald și afectiv -
S-a descălțat, s-o treacă peste prag,
Și-atunci l-a încălțat definitiv.

NEDUMERIRE

Pe bărbați îi zăpăcește
Situția ciudată:
Cum de soața-mbătrânește,
Iar amanta... niciodată?

DORINȚĂ

Când mă gândesc la viitor,
Pe Cel de Sus îl rog cu-ardoare,
De-o fi s-ajung nemuritor,
Să-mi dea acces la muritoare.

BLOC 2, SCARA C

De când am început să-mpart
Iubirea mea c-o secretară,
Am ochii vineți, nasul spart...
Iubirea ei m-a prins în scară.

Grigore COTUL

In memoriam EUGEN ALBU (1940 - 2022)

În 23.01.2022, Cănaclul **Satiricon** al Epigrafiștilor Clujeni a pierdut pe marele epigrafișt și om de spirit, **EUGEN ALBU**.

În 27 aprilie ar fi împlinit 82 de ani.

A fost membru al Cănaclului **Satiricon** din 1987, președinte, în perioada ianuarie 2013 - octombrie 2020, apoi, președinte de onoare.

A fost membru fondator al Uniunii Epigrafiștilor din România și membru al Ligii Scriitorilor Români, din 2017.

Senior al Cetății Cluj-Napoca, din 2011.

„Cetățean de Onoare” al localității natale - Geoagiu de Sus, jud. Alba.

A publicat 16 volume și a apărut în aproximativ 60 de volume colective – antologii de gen.

A obținut cca 140 de premii la diverse concursuri, a făcut parte din diferite jurii și a prefătat mai multe cărți de epigramă.

Prezent în reviste de gen, la Radio Cluj, Televiziunea Cluj, emisiunea „Radio duminică” (ani buni), prezență permanentă în presa locală - „Făclia de Cluj”, cotidianul „Știrea”, timp de 4 - 5 ani, „Monitorul de Cluj” (zilnic), vreme de 2 ani.

La împlinirea vârstei de 75 de ani, Liga Scriitorilor Români i-a conferit distincția „Virtutea Literară”.

Nu-l vom uita niciodată!

Din creațiile maestrului

PLEDOARIE PENTRU UN ZÂMBET

Chiar dacă-i mare sărăcie,
Propun ca - totuși - să zâmbim,
Că și mai rău n-o să mai fie,
Decât în caz că mai trăim.

AUTOAPRECIERE

Am început să-mi par suspect
De câte ori mă studiez,
Că nu-mi găsesc niciun defect
...Cam asta-i tot ce-mi reproșez.

MIE, PURTĂTOR DE BASTON

Mă doare fiecare os
Și umblu-ngrozitor de greu,
Da-i mulțumesc lui Dumnezeu,
Că mi-e bastonul sănătos.

MIE

De când mănânc doar coji de pâine,
Am sentimentul că sunt câine
Și, consultând, un psihiatru,
S-a și mirat ce bine latru.

AZI, ÎN ȚARĂ

Poporul e tot mai flămând,
Iar țara este la răscruci,
C-au pus-o domnii pe butuci
...acuma și butucii-i vând.

LA IMAGINARA MEA

ÎNMORMÂNTARE
Am fost atât de fericit
Văzând cât e de lăudată
Persoana mea când am murit,
Că m-aș mai fi născut o dată.

AUTOEPITAF

Am fost în viață mort de beat,
Adesea, mort după vreo fată,
Chiar mort de dor, fiind plecat,
Dar ca acum, niciodată.

Grigore COTUL

LA TRECEREA ÎN REZERVĂ

Nevasta mea, în plină vervă,
Luând în calcul anii mei,
M-a cam trecut și ea-n rezervă...
Dar nu sunt în rezerva ei.

Aurel DOMIDE
- Șanțanu

Poezie

Veronica OȘORHEIAN

Timp răsoit

În miez de vară,
ai intrat în lumea cu dor.
Din tinerețe, te-a măcinat
grija pruncilor:
jumătate – firi potolite,
ceilalți, aprigi la fire.

Ghemuită, pe patul înțolit,
îți lipeai fruntea
de dosul palmei drepte.
Cu cealaltă,
îți netezeai pânțelece,
șoptind rugăciuni.

Te așezai lângă
cujeica-nțepenită
la căpătâiul patului
și sporeai firul pe fus,
ducându-ți, uneori, doinirea
despre cine știe ce dor apus.

Bătute ți-au fost cărările -
între leagăn și caier,
între stative și cuptor
și la muncile câmpului,
să-i fii omului
dumitale de ajutor.

Cu sânge mergeau caii,
când te știau alături.
Plugul apăsător de tata
mai ușor înturna brazda
ogorului în care
sfântul bob se odihnea.

La căpăluit, *Bănoaia*
înveselea femeile,
cu minciuni gogonate.
Tata era butinar – să-și facă
bani
pentru potcoave, caiele
și alte mărunțișuri.

În veșnicie, te-ai mutat
într-o zi aleasă
de Stăpânul milei.
Erau culese merele,
iarba era sfărögată
și frunzele căpatau
culori purpurii.

În jurul copârșeului,
au fost toți cei
cărora le-ai pus
merindea pe masă:
bărbat, prunci și nepoți, fini,
vecini și alte neamuri
mai îndepărtate.

Când te-au scos afară,
tânguirile noastre
păreau frunze pălite de brumă.
Cortegiul înainta
pe drumul colbuit,
în cadența suferinței
din *Corul robilor evrei*.

Din loc în loc,
praporii se opreau la sfat.
Popii te-au dezlegat

de toate păcatele.
În liniștea bisericii,
neîmpăcați cu gândul,
ți-am ascultat prohodul.

În biserică, n-am plâns.
Ne-au intimidat
sfînții cărora te rugai
să fim sănătoși,
să nu ne mănânce dihăniile
și rușinea lumii.

Popa bătrânul și cel tânăr
ți-au făcut prohod ales.
Era alături și universitarul
cărui a fi dădeai jintiță, vara -
când venea să-și facă
sirop de zmeură.

Raze de soare se cerneau
printre crengile merilor
plantați de popa Anton.
Îți mângâiau fața străvezită
de sarea lacrimilor,
de nopțile de nesomn
și de ucigătoarea suferință.

Și s-a făcut liniște.
Și împăcare s-a făcut.
Somnul ți-l duci printre

neamuri.
De-a dreapta și
de-a stânga ai cele
mai bune prietene.
În veșnicie, mai țeseți pânză?
*

Spune-mi, mamă, cum o duci?
Facu-se pe-acolo nuci,
Ca să ai să-mparți la prunci –
Dacă-ți vin colindători?

Merele s-au copt, sunt bune?
Și-n aluni, se fac alune?
Cum sunt murele și fragii?
Înfrunzesc, acolo, fagii?

Ce culori au florile?
Unde dorm păsările?
Nopțile sunt înstelate?
Sufletele-s luminate?
*

Multe întrebări mi-ai pus,
Oare cum să-ți dau răspuns?

Cât e omul pe pământ,
Multe îi mai trec prin gând...
Când în cer ajunge, vede,
Că-i altfel decât el crede.

19.01.2022

Damaschin POP-BUIA

(Ostfildern, ianuarie 2022)

rătăcire în zare

de ce să nu-ți iei timp
să-l ridici carevasăzică cu grijă
să-l învelești într-o călimară
iar mai apoi
să-l lași
pe hârtie să se desfășoare

iar tu
hăituit de frica ce
ca din întâmplare
ți-a pătruns în mădulare
să faci un pas îndărăt

să te întorci în tranșee
să pândești căderea serii
și s-o iei mai apoi de subțiori
ori și mai bine
de după umeri
îți spui că ai putea număra
în gând aici și aiurea
crengi uscate ori cel puțin
de mere roșii încovoiate
să te duci pe luciul privirii de sticlă
într-o alunecare
fără margine
fără chip
ieșită din timp
din tranșee
trecută prin albastrul
cernelii așternute peste strigătul tău din ur-
mă
rătăcit în ecou
cu multe zale
reverberație
pierdută prin zare

aievea

e ca și cum ai intra
de fiecare dată
desculț pe ușa din dos a zilelor
de nedumerire
ochii ți se lovesc de șoaapte
precum păsările de șindrilă

e de scurgere de pete
de umbră și de aluat ținut cu stele
împrăștiate alandala în puzderie
de nevăzutul din coama dealului
dinspre colnic crescut

stai de pândă
dar nu știi
de ești de sticlă de agheasmă
ori de plânsul tremurat
din bărbia celui
veșnic plecat
ești de trist ești de spoială
de gând răsucit
din cântecul clipei trecute prin socală

te oprești mai apoi
la margine de așteptare
dai cu coatele moi
de uimire a strigare
înghiți prudent nodul din gât
să nu te înec
gândul meu lacom
visul tău ferecat
prin care de fiecare dată
spui tu
prin gaura cheii
l-ai strecurat
spre colțul de rai
din felii subțiri
nu încetezi să tai
boabe mărunte de apă
cad în genunchi
din ochi nu lacrimi
ci icoane lungi arunci
peste căpițe de rugăciuni

eu mai aștept
cu cușma dată pe spate
să ningă peste strigarea mea din urmă
purtându-te pe brațe de omăt
nu știi când vei mai veni
de nu cumva
pe nesimțite
în vis mi te vei topi

Ce este un senryū

Valer POP

Senryū (în traducere litera-
ră, *salcie pe malul râului*) este o for-
mă de poezie scurtă japoneză, cu o
metrică similară cu un haiku, con-
stând tot din 17 silabe. Dar, spre de-
osebire de haiku, care abordează cu
seriozitate imaginii din natură, senryū
este adesea o descriere cinică, străbă-
tută de un umor acid, a slăbiciunilor
omenești. Un senryū nu trebuie să
cuprindă un *kigo*, adică un cuvânt
care indică anotimpul, așa ca în hai-
ku. Unii spun că senry-ul este un
haiku ratat, imperfect, simplu.

Deoarece în Japonia începu-
seră să se organizeze competiții de
senryū, în care arbitrii atribuiau pre-
mii, pasiunea pentru senryū dezlân-
țuia patimi, fapt nedorit de șogunat.
Pentru păstrarea ordinii, în perioada
de reforme a shogunului Kyōhō
(1716-1735), concursurile de sen-
ryū au fost interzise.

Numele acestui gen de poe-
zie vine de la poetul de hai-
ku **Senryū Karai**.

Vă prezint câteva exemple
din creația personală:

lansare de carte –
un absolvent aruncă
matematica

surpriză pe bloc –
bunicuțele fac
plajă topless

ora închiderii –
alunecând sub masă
ultimul client

barca ia apă –
tinerilor le arde
de un selfie

zile toride –
din ce în ce mai vesel
bătrânul berar

sărut pe plajă –
doi pescăruși trăgând
de cearșaf

puțină cultură –
în vechea bibliotecă
mucegai pe cărți

zi de chenzină –
la bancomat pe-o cărare
spre casă pe trei

vaccinat cu țuică –
urmează rapelul
cu făcălețul

hărțuire sexuală –
mai multe furnici
trag de un greier

Semnal

Scriitor clujean, redactor-șef la „Izvorul Someșului” – revista unui sat mai aparte

Cunoscutul scriitor clujean Leon-Iosif Grapini, unul dintre cei mai semnificativi prozatori români contemporani, este redactorul-șef al unei remarcabile reviste sătăști, „Izvorul Someșului”, care apare într-un sat mai aparte, cu un nume aparent comic – Șanț – care provine însă din „funcția” sa de localitate de graniță a fostului Imperiu Austro-Ungar.

Nu știu ca în județul nostru să existe vreo revistă sătășcă, însă iată că asemenea apariții editoriale trăiesc într-un județ mai puțin „cotat” decât Clujul, Bistrița-Năsăud, unde există (cel puțin) cinci publicații de acest fel: „Pisanii sângeorzene” în Sângeorz-Băi, „Cuibul visurilor” în Maieru, „Cetatea Rodnei” în Rodna, „Gazeta de Teaca” în comuna cu același nume și „Izvorul Someșului” în Șanț (pe vremuri Rodna Nouă), despre ultima publicație amintită urmând să povestim puțin în continuare.

Revistă cu un conținut socio-cultural (preponderent cu și despre literatură), editată cu sprijinul Consiliului local Șanț, „Izvorul Someșului” se remarcă de la primele apariții (două numere în anul trecut) printr-o structură bine definită, aproape surprinzător de profesionistă. Beneficiind de experiența lui Leon-Iosif Grapini, un prozator absolut notabil, fost redactor-șef și la „Orizont militar” din Cluj-Napoca, dar și a poetului și epigramistului Grigore Cotul, secretar literar al Cenaclului „Satiricon” din Cluj-Napoca și fondator al revistei „Izvorul Someșului”, reușește să reflecte atât viața cotidiană din localitate, cât și fragmente din

istoria acestui sat.

Alături de articolele „oficiale”, care prezintă activitatea administrativă a localității, revista conține un consistent segment literar – susținut de prozatori cunoscuți (Leon-Iosif Grapini, Menuț Maximilian și Icu Crăciun), dar și de promițătoarea scriitoare Adela Cotul, o „pagină a elevului”, cu creații literare și plati-

ce ale elevilor din Școala Gimnazială „Enea Grapini”, pagini de poezie și epigrame, precum și o zonă gestionată de Alexandru Dărăban, dedicată obiceiurilor și tradițiilor populare – adorabilă povestirea populară „Măriuca lu’ Niculai a Coșnenii și șarpele cu cap de cal”, culeasă de profesorul Dănilă Filipoi de la Octavia Mezei – Uța lui Mezei.

Alte pagini ale revistei sunt dedicate istoriei. În primele două numere sunt prezentate, printre altele, imaginea locuitorilor din Șanț care au participat la Primul Război Mondial, lucrarea „Enea Grapini și Ziua

cea Mare” (autor Florea Grapini), despre personalitatea politică a lui Enea Grapini, o figură legendară (și aproape uitată) legată de Marea Unire din 1918, un document istoric mai puțin cunoscut – „Scrisoarea-raport a lui Publius Sentulus către împăratul roman Tiberius despre Iisus Hristos”, dar și date despre adunarea din august 1911 a Despărțământul Năsăud al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA), desfășurată chiar în Șanț.

Să mai adăugăm la toate acestea și textul regretatului scriitor Dumitru Munteanu, despre un adevărat fenomen artistic, „made în Șanț”: teatrul nescris. Constantin Iugan, autor dramatic, regizor și interpret, născut în Șanț, a creat, împreună cu apropiații săi, mai multe scenete și piese de teatru, printre care „Studentul și părinții” sau „Bătrânul își împarte averea”. Aceste spectacole au fost prezentate și apreciate cu entuziasm în marile orașe ale României, dar și dincolo de granițe, pe alte continente. După cum spuneam, Șanțul este un sat mai aparte. (...)

Un ultim cuvânt: dacă nu puteți intra în posesia unui număr tipărit din „Izvorul Someșului”, dar dacă nu vreți să ratați o lectură agreabilă, puteți găsi publicația și la adresa de internet:

<https://izvorulsomesului.assbn.ro>

Viorel DĂDULESCU
Redactor Făclia de Cluj

Portret

Un drum, o clipă, de la Valea Mare la Lucian Valea

Dacă ești un îndrăgostit de munte și descinzi pe Valea Someșului Mare, la poalele Munților Rodnei, odată ajuns aici, vei întâlni o zonă mirifică, atât din punct de vedere al peisajului, cât și al istoriei care s-a scris în acest spațiu.

Satul Valea Mare, parte componentă a comunei Șanț, se află chiar în locul unde Munții Suhardului își dau binețe cu Munții Rodnei, iar astrul ceresc, Soarele, le mângâie culmile bătute de vânturi și furtuni. Acolo exista, și încă mai există, o școală în care învățau copiii țăranilor din Valea Mare, dar și ai muncitorilor de la „FABRICĂ”. Povestea fabricii este mai amplă, de aceea acum o să fiu mai săracă în detalii pe această temă.

Anul 1924 l-a găsit aici pe învățătorul Alexandru Astalușiu, luminând ca o făclie vie mințile celor mici. La vremea când pâraiele încep să se pornească, vestind sosirea primăverii, s-a născut fiul dascălului Alexandru Astalușiu și al Ioanei, născută Siminic. Asta se întâmpla la 4 martie 1924. A primit numele de botez Alexandru. Mai târziu, la maturitate, va semna cu pseudonimul Lucian Valea, pseudonim pe care îl va legaliza. După spusele fiului său, numele de „Valea” l-a luat de la numele satului unde a văzut lumina zilei.

Întâmplarea a făcut să-l cunosc personal pe acest OM. În anul 1979, sau 1980, nu mai țin minte exact, eu călătoream de la Șanț spre Bistrița cu autobuzul ce făcea ruta Valea Mare – Bistrița. Atunci, în acele vremuri, oamenii călătoreau, cel mai frecvent, cu mijloacele de transport în comun, autoturismele fiind rare. Din stațiunea Sângeorz-Băi a urcat un domn, m-a întrebat politicos dacă este liber locul de lângă mine, și, bineînțeles, am răspuns afirmativ, invitându-l să ia loc. Era destul de plinut la înfățișare, dar nu părea să fie o persoană ursuză. S-a prezentat cine este și, uimindu-mă și mai tare, a început să-mi povestească despre viața dănsului, de parcă mă cunoștea de cine știe când. Desigur că timpul s-a scurs foarte repede și într-un mod plăcut până când autobuzul a oprit printr-o frânare bruscă, semn că am ajuns la destinație, orașul Bistrița. Domnul Valea mi-a mulțumit într-un mod elegant c-a avut privilegiul să călătorim împreună și m-a invitat la o cafea, la cea mai apropiată cofetărie. Bineînțeles că am acceptat.

În mintea mea tânără zburda tot felul de idei. Îmi imaginam cum se întâlneau oamenii de cultură în

astfel de locuri și discutau despre evenimentele vremii, ascunși de ochiul liber al observatorului public. Deși știam că s-a născut în acest colț de Rai, domnia sa mi-a confirmat discret acest fapt, fără ca eu să-l „descos”. Aflând despre cariera mea profesională, mi-a povestit că și prima lui soție este dascăliță și că s-ar putea s-o cunosc pe d-na învățătoare Livia Pop, născută Plăian. Am mai aflat că din acest mariaj a rezultat un fiu în anul 1955, Mihai Lucian.

Îl cunoșteam pe Mihăiță ca elev al Liceului nr. 2 din Năsăud, care funcționa în aceeași clădire cu Liceul Pedagogic al cărui elevă eram. Întotdeauna cei mai mici se uitau cu admirație la colegii mai mari, imaginându-și c-ar avea ceva deosebit față de ei. Mihai avea veleități în arta scrisului, mai ales în domeniul poeziei. De fapt, „așchia nu sare departe de trunchi”. După terminarea liceului a îmbrățișat cariera militară. Acum este locotenent-colonel (r) și, din câte am aflat, s-a stabilit pe frumoasa Vale a Bârgaielor, la Josenii Bârgăului. Revenind la poetul Lucian Valea, se pare că tainele primelor slove le-a descoperit la Valea Mare (Șanț). S-a bucurat din plin de aerul ozonat al munților, cu tot ce implică un asemenea loc: vegetație, triluri de păsări, contact cu oamenii care-și duceau povara muncii. Fiind unicul fiu al lui Alexandru Astalușiu, acesta și-a dorit tot ce-i mai oportun pentru un asemenea odor: școli înalte, carieră, viață socială.

A făcut de toate. S-a afirmat atât în domeniul publicisticii, cât și al poeziei. Nici proza nu este de neglijat. Poeziile sale sunt de un lirism aparte, fapt ce denotă că poetul a fost o persoană sensibilă. Despre opera sa voi scrie altădată.

Cert este faptul că, din spusele poetului, am dedus caracterul său cam rebel. Pentru acest nonconformism a avut de suportat consecințe drastice, dar n-a plecat capul, pentru a nu fi încovoiat de lanț.

Am așternut câteva crâmpoie dintr-o discuție avută cu acest mare om, cu ani în urmă.

S-a stins din viață în anul 1992, la Bistrița.

În memoria a tot ceea ce a fost Lucian Valea, ca fiu al acestor locuri și ca om de cultură, în anul 2002, la 11 octombrie, școala cu predare simultană de la Valea Mare i-a adoptat numele.

Prof. inv. primar
Silvea MOISIL

Omagiu mamelor la început de primăvară

Debutul primăverii îl face, la noi, în școală, o sărbătoare frumoasă „8 Martie - Ziua femeii”. Ca să vă imaginați ce e la noi în școală, în fiecare clasă, în această perioadă, am să vă prezint în câteva rânduri forfota asemănătoare stupului de albine.

Cu câteva zile înainte de această sărbătoare, ne pregătim cu cântece și poezii în care evidențiem importanța femeii și mai ales importanța mamelor. Orele de arte vizuale și abilități practice le dedicăm pregătirii felicitărilor și colajelor specifice. Se poate citi pe fețele copiilor entuziasmul cu care desenează și pictează felicitarea pentru mama și/sau bunica. Sunt extrem de încântați că pot face și ei o „surpriză” mamei. Bineînțeles, nu spun nimic acasă mamelor, ci vorbesc, pe ascuns, cu tăticii lor despre ceea ce vor să pregătească la școală.

Ziua de 8 Martie sosește cu mare emoție în sufletele elevilor. Sunt tare emoționați să nu greșescă poezia, să nu uite versurile cântecului, să recite expresiv, deoarece mamele îi privesc și vor cu tot dinadinsul să fie făcute mândre.

Și, într-adevăr, fiecare mamă poate fi mândră de copilul ei! „A fi femeie nu e ușor!” spuneau niște versuri dintr-o poezie... și avea dreptate autorul. Dar este o mare binecuvântare, întrucât doar o femeie poate să ducă la bun sfârșit atâtea sarcini... Cea mai nobilă calitate pe care o poate avea este aceea de a fi MAMĂ.

Bucurați-vă femei de cele mai delicate flori care vă fac zilele cu soare, copiii voștri!

Prof. inv. primar
Ioana POPĂRȚAC

Pagina elevului

Arta dăruiește

În cadrul Școlii Gimnaziale „Enea Grapini”, Șanț, începând cu anul școlar 2018-2019 și până în prezent, se desfășoară un Proiect educativ cu titlul „Arta dăruiește”, sub coordonarea doamnei profesor de arte, Reghina Leontina Horga. În cadrul acestui proiect s-au desfășurat mai multe activități în „Atelierul de creație și terapie prin artă”, deschis la Centrul Cultural „Dimitrie Gusti” din localitate, și mai multe expoziții cu lucrări de artă ale elevilor școlii, printre care: „România mea”, „100 de tablouri pentru cei 100 de ani ai României”, „101 ani pentru cei 101 ani ai României”, „Flori pentru mama” și altele. Menționez că talentul și frumusețea sufletului elevilor școlii noastre se reflectă în minunatele lor lucrări realizate pe pânză, hârtie, sticlă sau piatră.

Activitatea artistică a avut de suferit în perioada restricțiilor impuse de pandemie, dar sperăm s-o reluăm cât de curând.

Redăm, mai jos, câteva imagini din cadrul proiectului „Arta dăruiește”, cu tema: „Romania mea” - lucrare alegorică, colectivă, realizată de elevii clasei a V-a A, în anul 2018, actualmente, în clasa a VIII-a A.

ATELIER de CREAȚIE și TERAPIE prin ARTĂ - „ACTA”

100 de tablouri pentru 100 de ani ai României

În 19 decembrie 2018, în cinstea Centenarului Marii Uniri, la Școala Gimnazială „Enea Grapini” din comuna Șanț, a avut loc vernisajul expoziției „100 de tablouri pentru 100 de ani ai României” cu picturi ale elevilor școlilor din localitățile Șanț, Rodna și Parva, în cadrul Proiectului educațional „Arta dăruiește”, coordonat de profesoarele Reghina-Leontina Horga și Oana Cepoi.

Programul atelierului (ACTA) cuprinde activități de pictură pe diferite suporturi: sticlă, pânză, lemn, piatră, porțelan, hârtie, activități de terapie prin artă și se adresează atât copiilor cu vârste cuprinse între 6 și 15 ani, cât și părinților doritori.

Pagină realizată de:

**Director,
Prof. Reghina Leontina HORGA**

Pagina elevului

Versuri despre PRIETENIE

*** Un prieten devotat Este de apreciat. Lângă tine e mereu Și la bine, și la greu.	Prietenii ne sunt ca frații, Ne ajutam unii pe alții, Ne respectăm și ne iubim, Bine în viață să trăim!	*** Cea mai rară floare e prietenia, Când ai s-o întâlnești, să n-o rătă- cești. Ea te învață să iubești și să prețu- iești. De ești mare, de ești mic Un amic tot ai găsit.	*** Vechi prieten ce mi-ești drag, Bun amic, de mult uitat, De mult nu ți-am călcat în prag, Iubite prieten drag.	*** În lumea asta virtuală Avem prieteni sute, mii, Însă prietenii reale E tot mai greu a le găsi.
Atunci când îți dă un sfat, Trebuie apreciat. Nu e nicio pierdere Să-i oferi încredere.	Hădărău Anamaria Clasa a IV-a A Prof. învă. primar Maria Forogău	Prietenii sunt multe... Dar cele adevărate Sunt cele mai căutate. Ai grijă dac-o găsești Tare mult s-o prețuiești.	Și de mult n-am mai vorbit, De mult nu te-am auzit Spunându-mi cu a ta dulce voce Cât de mult dor îmi vei duce.	Prietenia nu o cumperi, Prietenia o susții, Nu are limită de vârstă, Nu ține cont de unde vii.
Trebuie să socotești, Cu cine te-ntovărășești. Prietenia e lucru mare, Dar unele pot fi amare.	Prietenul te ajută, Când ai nevoie de ceva, El ți-e alături, Indiferent de starea ta.	Prietenul e ca un frate Te ajută pân’ la moarte. Cât în viață vei trăi, Doar cu el vei povesti.	De unde aveam noi să știm Cu cât mai des ne întâlnim, Cu atât mai mult ne iubim Și mai repede ne despărțim.	ÎNCREDEREA îi stă la bază, Și când respectu-i reciproc, Valoarea prieteniei crește, Și viața capătă un rost.
Moisil Amalia Ioana Clasa a II-a B Îndrumător: Moisil Silvea	Fericirea ta E fericirea lui. Tristețea ta E tristețea lui.	Tăpălagă Andrea Cristina Clasa a V-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	Și dorul o să doară, Și doriința o să-mi moară, Iar atunci când te vei duce, Eu nu te voi mai ajunge.	Hodoroga Amalia Timeea Clasa a VII-a B Prof. coordonator: Varga Marinela
*** Prietenia nu-i o luptă, E iubirea cea mai scumpă. Să o ai, s-o prețuiești Cât timp mai trăiești.	În ziua de azi, Găsești tot mai greu Un prieten să-ți fie La bine și la greu.	*** Prietenia-i piatră rară, Ce nimic nu o doboară. Ea începe-ncetișor, Dar durează până mori.	Și-am să plâng, să strig, să gem, Că de-acum prietenul meu, N-o să mai fie cu mine, Și eu n-o să mai fiu lângă tine.	*** Prietenia adevărată Este mai îndelungată, În tot ce se va întâmpla Sunt mereu în preajma ta.
Zi și noapte te gândești, Cât o mai iubești. Dar ea se ține lanț, Să n-o părăsești.	Mihai Maria Clasa a III-a B Prof. învă. primar Candale Lucreția	Dacă o alegi, cu bine Trece greul care vine. Când e ziua cu-ntristare, Prietenul cel bun apare.	Nistor Georgiana Clasa a VII-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	Prietenii tăi cei mai buni Îți stau alături și-n furtuni, Împreună veți lupta Și mereu veți câștiga.
Prietenia nu se cumpără, Nici nu se găsește. Ea se construiește, Mână cu mână, Prietenia e împreună.	*** Prietenia-i floare rară Cu parfum de primăvară, Niciodată nu te-nșală Și mereu te-ncurajează!	Cu sinceritate mare Poți ajunge-n depărtare, Construind legături tari, Cu prietenii cei mari.	*** Un prieten adevărat Este un prieten care Te ajută neîncetat Oricât de greu pare.	Un prieten adevărat Nu este de refuzat, Împreună veți fi mereu Și la bine, și la greu.
Roș Anastasia Cristina Clasa a III-a B Prof. învă. primar Candale Lucreția	Prietenia-i ca un cufăr Cu averi nemărginite, Cu rubine strălucite Și cu gânduri sincere.	Mulți în viață vin și merg, Valurile, urmele, pe nisip le șterg. Dar prietenii cei buni Nu dispar ca prin minuni.	Te respectă mereu, La nevoie se cunoaște, Și oricât ar fi de greu, El este al meu frate.	Când un prieten bun vei avea Mereu te va respecta. Prietenia e frumoasă, Uneori e și haioasă.
*** Prietenia-i ca o floare Îmbrăcată-n sărbătoare, Cu multe culori Și mii de valori.	Prietenia, sprijin la bine și la greu, Umărul pe care plângi mereu, Vocea care te-ncălzește, Persoana care te prețuiește!	Într-o prietenie-n care Vei primi încurajare, Luptă și crede așa Că nu se va termina.	Sângeorzan Maria Clasa a V-a B Prof. coordonator: Varga Marinela	Bonchiș Loris Eduard Clasa a V-a B Prof. coordonator: Varga Marinela
Să ai prieteni nu e greu, Te vor ajuta mereu. Fii respectuos, bun și devotat, Așa-i prietenul adevărat!	Olariu Reghina-Oana Clasa a V-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	Moloca Daniela Clasa a VII-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț	

Micul scriitor

Înțelegere-ntre fructe O piersică și-o căpșună Discută-ntr-un coș. Portocala vrea să spună C-a sosit și vremea bună, Și totu-i frumos. Vine mărul și începe A pălăvrăgi, Că s-a împrietenit cu două Banane străvezii. Erau triste, biete,le, Li s-au rupt codițele. Una era-ngălbenită De parc-avea hepatită. Toți au stat și s-au gândit, Și un plan au născocit. Mărul le-a recomandat Un doctor privatizat.	Prietena mea, cartea Cărțile abia așteaptă să fie citite, Sunt niște lucruri nemaipomenite. Despre prinți viteji și prințese răs- fătate, Despre zâne și floricele parfumate. Poți citi în ele tot ce îți dorești, Ce frumos este să citești! Pot fi școlărițe care merg la școală, Poate fi bunicul cu nepoții-n poală, Pot fi fluturași, pot fi și albine, Sau cavaleri, care ne fac bine.	Porunca divină „Fericiiți făcătorii de pace!” Spunea Iisus demult, odat’, Astfel, voia Lui s-o facem, Voia Preasfântului nostru-mpărat.	Cu un om rău, agresiv, Tu comportă-te pasiv. Nu e bine să lovești Sau de rău ca să vorbești.	Și el chiar de-o iluzie ar fi, Eu n-am să-l uit cât voi trăi Cu tot ce-a fost frumos odinioară, Căci ce-am trăit atunci, azi nu vom ști... Iubirea dintre frați e o comoară.
Pătrășcan Anastasia Victoria Clasa a IV-a B Îndrumător: Moisil Silvia Andreea	Pot fi basme despre bunătate, Pot fi povești de lume uitate, Pot fi o mulțime, numai ca să vrei, Povești sunt infinite, din raft nu- mai să le iei.	Fără certuri și discuții, Ar fi pace între oameni. Fără lucruri negative, Am fi buni cu-ai noștri semeni.	Violența nu-i soluție În nicio situație, De aceea, dragi copii, Fiți voioși și legați prietenii!	Filipoiu Bianca Clasa a VII-a A Prof. coordonator: Timiș Ana
Mesaj pentru doamna învățătoare Cu glasul ei cel blând Mereu are răspunsuri la îndemână, Mereu ne învață bine Și ne mângâie cu a sa mână.	Hodoroga Veronica Georgiana Clasa a III-a B Prof. învă. primar Candale Lucreția	Fără idei preconcepute, Idei și stereotipuri, Noi toți ne-am înțelege Fără bârfe, șiretluciri.	Carabeț Ionela Clasa a VII-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	Respect Îi respect veșnic, pe viață, Pe cei ce mi-au dat viață. Nu am nici un regret, Eu părinții mi-i iubesc.
Nu ai cum să nu iubești Un suflet blând și iubitor Care mereu te ajută Să fii pregătit pentru viitor.	Respectul Pentru a primi respect Trebuie să fii corect. Dacă tu vei respecta, Lumea întreagă va vedea.	Unii copii, mai tot timpul, Sunt bătuți, batjocoriți. Fără atâta răutate Oamenii-ar fi mai uniți.	Podul casei Și mi-am întipărit în suflet Să nu zădărnicesc în amintiri, cli- pele noastre- Simțiri ghizdave Ascunse-n inimi de copii Miraj de jocuri și trăiri în podul fermecat al casei.	Să iubiți, să fiți iubiți, În familie fericți. Când în familie-i armonie, Dragoste și dăruire Ai împlinire.
Înțelesuri sunt multe Pentru a găsi ce e potrivit, Dar eu vă spun pe scurt E doamna învățătoare și atât.	Orice poveste o dorești, O poți afla, numai să citești!	Acceptați prietenia, Dovediți-vă dreptatea! Și respingeți toată furia, Ura și prejudecata!	De-ar fi să risipesc Măcar un strop din fericirea noas- tră N-aș da nimic din ce-am iubit; E-acum un glob frumos de amintiri Păstrat în inima măiastră.	Sunt mândră de părinții mei Că m-au educat cât de bine au știut ei.
Flamă Maria Ionela Clasa a III-a B Prof. învă. primar Candale Lucreția	Bonchiș Loris Eduard Clasa a V-a B Prof. coordonator: Varga Marinela	Grapini Silviu Iustin Gabriel Clasa a V-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	Marin Ramona Clasa a VII-a A Prof. coordonator: Timiș Ana	

Grupajul de poezii
„Să spunem
NU
violenței”
va apărea în numărul
următor al revistei!
REDACTIA

Medalion

ILEANA ANTONU (Doamna colonelului)

La data de 9 decembrie 1890, în localitatea Nușfalău (devenită, ulterior, Mărișelu), de pe Valea Șieului, s-a născut Elena Vasilichi, fiică a lui Ioan Vasilichi, notar comunal, și a Carolinei, fiind botezată în ziua de Bobotează a anului 1891. Ea a mai avut un frate și două surori.

Informații despre această personalitate am aflat din articolul *Creația artistică a Ilenei Antonu*, publicat de Teodor Tanco în „Virtus Romana Rediviva”, vol. II, Bistrița, 1974, pag. 314 - 316 și din articolul *Despre artista Ileana Antonu și donațiile făcute muzeului născădean*, publicat de Dan Lucian Valea în revista „Pisanii Sângeorzene”, nr.7/iulie 2017, pag. 11 - 20.

Elena Vasilichi urmează școala primară la Bistrița, unde ia și primele lecții de pictură cu un pictor și sculptor din Viena, care se afla la Bistrița în serviciile aviației. La o vârstă fragedă, în 1905, se căsătorește cu Emil Andrei Chiffa, funcționar superior la Banca „Coroana” din Bistrița, dar și un apreciat poet și ziarist.

În anul 1920, Elena Chiffa se mută cu soțul său în Cluj-Napoca, unde își continuă studiile de pictură. Aici, Elena începe să studieze și muzica. Repertoriul abordat de bistrițeană este unul extrem de variat, apelând atât la creația românească, de inspirație populară sau cultă, cât și la muzica universală. În tot acest timp însă, Elena Chiffa nu abandonează pictura și are o primă expoziție, în anul 1924, la Cluj, urmând ca a doua expoziție să aibă loc trei ani mai târziu.

Talentele de necontestat ale Elenei erau completate de o frumusețe deosebită, ducându-i-se vestea. Astfel, regina Maria a României a auzit prin intermediul doamnelor de onoare de la palat că în zona Bistriței ar exista o artistă care-i seamănă uimitor de mult. Ca urmare, Elena, căci despre ea este vorba, a fost invitată la Sinaia, fiind trimisă o mașină pentru a fi adusă. Ajungând mașina în fața palatului, în momentul în care s-a deschis poarta de acces în curte, se zice că regina a fi ieșit la geam, pentru a privi prin binoclu spre tânăra despre care i se pomenise. Condușă în fața reginei, s-a aplecat cu multă emoție și modestie zicând: „Să trăiți, Majestate! Am venit să vă văd”. Răspunsul reginei a fost: „Ești frumoasă foc!”. Apoi, adresându-se personalului de la palat, a spus: „Poftiți-o, vă rog, în salonul verde”. După ce a invitat-o la ceai, regina s-a întreținut cu Elena, cerându-i să-i povestească despre viața ei. Mai departe, tot la rugămintea gazdei, artista și-a etalat calitățile muzicale, cântând în fața celor prezenți mai multe piese la modă. La final, ca semn de prețuire, suverana i-a pus în față două șiraguri de mărgelă, unul de perle și altul de chihlimbar, îndemnând-o să-și aleagă unul. Elena s-a oprit asupra celui de chihlimbar, însă regina, plăcut impresionată, a dat dovadă de și mai multă generozitate, dăruindu-i-le pe amândouă.

În 1929, artista părăsește România, pentru a studia în Italia, Germania și Franța, spre a-și perfecționa talentul de pictoriță. La Paris ajunge să studieze alături de mari artiști și chiar lucrează, o perioadă, la Muzeul Luvru. Tot în această perioadă susține concerte în străinătate. Din presa vremii aflăm următoarele: *Cântăreața aplaudată în mai multe orașe din Europa, pictorița de mare talent, cu un temperament vibrant, Elena Chiffa, este una dintre cele mai remarcabile personalități ale vremii noastre. Nu voi uita niciodată timbrul de soprană atât de clar și corect, această voce de cristal, care, fără a slăbi, se joacă cu dificultățile cu o siguranță de interpretare și ușurință puțin comună. A auzi pe Elena Chiffa este o adevărată încântare.*

Plecarea în străinătate a însemnat ruptura de primul său soț Emil Chiffa. După ce a revenit în țară, în anul 1931, la 41 de ani, l-a cunoscut pe colonelul Nicolae Antonu, comandant al Inspectoratului de Jandarmi Transilvănean, cu care s-a și căsătorit. Este momentul în care își schimbă prenumele, din Elena

în Ileana, pentru a nu fi confundată cu o altă artistă, pe nume Elena Anton. Astfel, Elena va purta numele de **Ileana Antonu**.

Și după recăsătorire va continua cariera artistică, atât în calitate de cântăreață, cât și de pictoriță. De această dată, soțul i-a fost aproape în permanență și a susținut-o în activitățile sale. La 1 aprilie 1936, susține un recital în București, la sala Dalles, prezența sa fiind, de asemenea, anunțată în presă: *Programul foarte variat, pe care artista noastră îl va executa, va mulțumi și publicul românesc, așa cum mulțumit a rămas publicul francez, german și italian, când Ileana Antonu a concertat acolo cu mari succese.*

Ca artistă plastică deschide în continuare expoziții, la Cluj - 1930, 1931, 1934; București - 1935; Brașov - 1936, 1937; Timișoara - 1939.

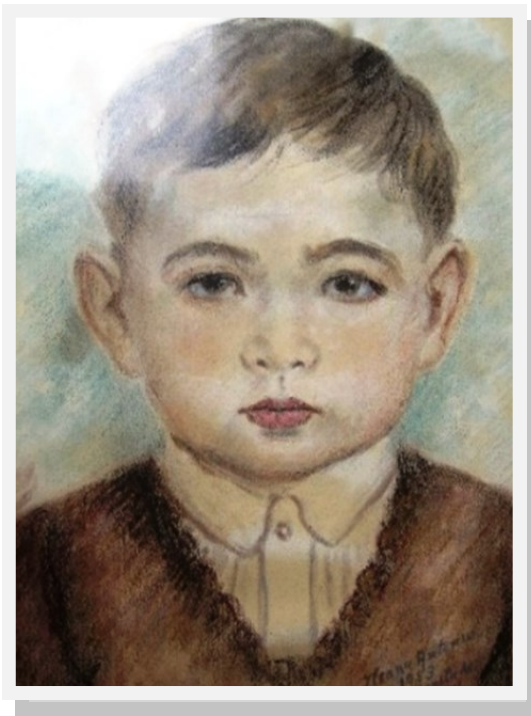
După pensionarea soțului, petrecută în 1934, a trăit mulți ani la Timișoara, unde a continuat să creeze și să expună.

În anul 1952, familia Antonu se mută în localitatea Șanț, județul Bistrița-Năsăud, în condiții încă nu foarte bine lămurite. Varianta consemnată de către Teodor Tanco, cu referire doar la artistă, ne spune că „din cauza sănătății se stabilește în comuna Șanț”. O altă versiune, poate mai apropiată de adevăr, având în vedere cariera militară a lui Nicolae Antonu, este că au primit domiciliu forțat la Șanț, fiind nevoiți să stea cu chirie la o familie ce era mereu cercetată/chestionată în privința comportamentului celor doi soți.

La Șanț, au locuit la familia Palage Ion, iar când această familie s-a pregătit să-și construiască o casă nouă, s-au mutat într-o locuință aflată în apropiere de fostul Cămin cultural, unde locuiește acum Filipoi Iacob (din jos față de Ocolul Silvic actual).

Aveam pe atunci vârsta de 3 ani. De unele lucruri îmi aduc, totuși, aminte, dar altele le știu de la părinți și de la mătușa Silvia Palage. Noi îi spuneam *Doamna colonelului*, soțul fiind colonel, după cum am mai spus. Doamna colonelului nu a avut copii și, poate, de aceea ne iubea pe noi, copiii din vecini, ne invita, uneori, în casă și ne dădea dulciuri. Parcă niciodată nu am gustat bomboane mai fine și mai gustoase ca atunci. Pomul de Crăciun îl orna foarte frumos cu tot felul de globuri și alte decorațiuni care la noi nu s-au mai văzut. Cum pe domnul colonel îl chema Nicolae, acesta era sărbătorit special de Sf. Nicolae. Domnul colonel se juca cu mine ca și cum aș fi fost un nepot de-al lui. Erau zile când doamna picta și cânta, atunci știam că nu este voie să o deranjăm și ne jucam prin curte cu domnul colonel. Am câteva fotografii cu domnul colonel și cu părinții, făcute de doamna colonelului. Păcat că nu am nicio fotografie în care să fie și doamna. Întotdeauna făcea ea fotografiile.

După ce s-au mutat de la familia Palage Ion,

am fost chemat de doamna colonelului la casa unde locuia și, țin minte, am fost îmbrăcat frumos de mama pentru că urma ca doamna să-mi facă un portret. Păstrez portretul (vezi fotografia) semnat de Ileana Antonu, la vârsta de 3 ani, și realizez că este valoros sentimental, dar și ca preț. Doamna colonelului mergea în sărbători la biserică și, din câte am auzit de la părinți, cânta cântece religioase și era admirată de toată lumea. Mai știu că a pictat ceva în biserica noastră. Dacă este așa, picturile respective se pot identifica după semnătură.

După câțiva ani, familia Antonu s-a mutat în Sângeorzul Român, devenit, în 1962, orașul balnear Sângeorz-Băi, unde cei doi vor rămâne până la moarte. Și după dispariția soțului, în 1957, Ileana va continua să picteze.

Ileana Antonu, „Badea George colectivist”, pictură pe hârtie, dim. 42/40 cm. (colecția MGN).

Pentru un scurt comentariu, ne oprim asupra portretului intitulat „Badea George colectivist” (vezi fotografia).

Este lucrarea despre care Teodor Tanco scria că a participat, în anul 1957, la expoziția regională de la Cluj-Napoca, fiind remarcată de ziarul „Făclia” prin cuvintele: *Un personaj de o mare adâncime psihică prezintă Ileana Antonu. Badea Gheorghe cu ochii lui limpezi ca o apă, cu mustață groasă ca „vrabia” și cu toată străfulgerarea de suflet.* Cel mai probabil, tabloul în cauză înfățișează un țăran din localitatea Șanț sau Sângeorz-Băi, unde artista a locuit și a pictat în acei ani. Așezările respective, situate la poalele Munților Rodnei, nu au fost niciodată colectivizate, dar lucrarea, participând la o expoziție organizată într-o perioadă de „mărețe transformări”, trebuia să primească un titlu adecvat, ceea ce s-a și întâmplat.

Virginia Rusu-Mateciuc, educatoare și prietenă cu doamna colonelului, își amintea că artista iubea foarte mult florile de măr, pe care primăvara le imortaliza în picturile sale, o parte dintre picturi vânzându-le pentru a-și asigura traiul zilnic. Tot la Sângeorz organiza „serate artistice”, unde se strângea foarte multă lume, atât localnici, cât și persoane aflate la tratament în stațiune.

Ileana Antonu s-a stins din viață la 18 februarie 1971. A fost înmormântată alături de soțul ei, dormindu-și somnul de veci în cimitirul din curtea Bisericii Ortodoxe din Sângeorz-Băi, lăcaș de cult cărui i-a călcat mereu pragul, fiind o femeie deosebit de credincioasă.

Tablouri și documente ale doamnei Ileana Antonu au fost donate de ea muzeelor din Năsăud și Sângeorz-Băi.

Am un regret. Când eram elev la liceu, nu mai știu în care an, am văzut-o o dată trecând pe stradă. Timiditatea nu mi-a permis să o abordez, mai ales că mi s-a părut îngândurată. Cred că nu m-ar fi recunoscut, au trecut cam 12-13 ani de când, mic fiind, nu a mai dat ochii cu mine. De multe ori mă gândesc, oare ce subiecte am fi discutat, dacă mă prezentam în fața ei.

Închei prin a spune că am întâlnit doi oameni minunați, de a căror bunătate m-am bucurat și eu.

Istorie locală

Datini de Paști în satul Șanț, Bistrița-Năsăud, 1939

În frumoasele ținuturi ale județului Năsăud, unde mijloacele de transport sunt încă din cele mai reduse, s-au păstrat în anumite locuri cele mai vechi și mai pitorești obiceiuri și datini pentru sărbătorile creștinești. Satul Șanț, oarecum izolat în vâlceaua unde casele cu acoperișuri țuguiate s-au îngrămădit printre livezile cu pomi înfloriți, în această primăvară timpurie, a păstrat toate vechile datini și obiceiuri ale Paștilor. Astfel, este mare păcat dacă-l prinde pe cineva Sfintele Paști nespovedit și nepristuit. De aceea toți, de la mic la mare, se duc din vreme la preot să se spovedească și să se grijească, păstrând cu adâncă sfințenie toate regulile postului mare. Dacă cineva moare în noaptea Învierii, se zice că este iertat de păcate și se duce de-a dreptul în rai, deoarece legenda spune că atunci Sfântul Petru pleacă de la poarta raiului și o lasă deschisă chiar și celor mai păcătoși. Atunci când mortul se află în „copârșeu” (sicriu), sătenii se adună la casa mortului și fac un priveghiu. Ca să potolească durerea familiei, acest priveghiu se transformă într-o petrecere veselă. Se fac tot soiul de jocuri vesele, se spun cimilituri și glume până în zori. După câte spun bătrânii, obiceiul acesta de a-i face pe cei ce suferă să uite de durerea lor, ar veni de la următoarea legendă.

Cică după moartea lui Iisus pe cruce, între cei doi tâlhari, Maica Domnului plângea atât de tare, uitată de toți, la picioarele crucii, încât era gata să se prăpădească. Numai un broscoi s-a milostivit de ea și a început să joace atât de caraghios în jurul ei, încât Maica Domnului s-a oprit din plâns, și-a șters ochii și zâmbind a binecuvântat-o pe broască să nu putrezească după moarte, ci numai să se usuce până ce se va face ca pulberea, fiindcă i-a fost milă de ea și i-a mai înveselit inima.

În prima zi de Paști, în zori de zi, din fiecare casă pleacă tatăl, sau fiul cel mai mare, cu o

„cofiță” sub braț în care poartă ouă roșii, pască, colăcei, slănină și se duce cu ea la biserică. Aici, preotul sfințește „cofița”, care e un coșuleț cu fund lat, și numai atunci șeful familiei se întoarce

Părintele Pamfilu Grapini – La spovedanie
(fotografie din fondul imagistic al Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”)

acasă, unde toți ai lui îl așteaptă cu nerăbdare, deoarece, până la înapoierea „cofiței” sfințite, nimeni nu pune nimic în gură. Când ajunge acasă intră cu „cofița” în mână și cu capul descoperit și zice: „Hristos a înviat!”. Toți cei din casă îi răspund: „Adevărat a înviat!”. Vestea aceasta mare o repetă cu toții de trei ori, apoi se așază la masă, își fac cruce, gustă din pasca sfințită și fiecare zice cu glas tare: „Mulțumescu-ți Ție, Doamne, că am ajuns Sfintele Paști”.

Masa în zilele Paștilor se termină foarte devreme, pe la orele 11. Bătrânii se mai întind oleacă sau mai stau la sfat, pe când flăcăii și fetele aleargă la horă. De obicei e și câte un scrânciob, care se învârtește scârțâind. Flăcăii, cu pene

mari „de pupăză” la pălărie, învârtesc o horă sau își saltă fetele în joc îndrăcit, care ridică colbul cât turla bisericii. Copiii bat toaca și ciocnesc ouăle roșii. Petrecerea continuă până seara. Atunci se pune din nou masa, la asfințit, se mai gustă din mielul rece, din ouă, și cei mai cuprinși fac repede niște „blini” (un soi de plăcinte cu brânză de oaie, având coca frământată din făină și mălai). Seara se adună cu toții în șezători, fac dialoguri improvizate, uneori chiar și un soi de mici reprezentații. A doua zi dimineața, gospodinele așază pe farfurii ouă și pască, le acoperă cu un ștergar curat și le trimit vecinilor, care, la rândul lor, trimit alte farfurii cu ouă, cu pască și alte bunătăți. Farfuriile și ștergarele țesute cât mai frumos rămân la vecini, care, an de an, ajung să-și schimbe vesele.

Adesea, bătrânele dau „năframe de moarte”, adică o năframă frumos țesută, ce se dă de obicei după moarte, ca pomană. Ca nu cumva moștenitorii să negligeze acest amănunt, și pe lumea cealaltă să nu găsească ștergar de șters ochii, bătrânele dau încă din viață această „năframă de moarte”. De Paști, sătenii au grijă să cumpere blide și oale noi, pe care le aleg la târg, să fie cât mai înflorite. Blidarul satului are mult de lucru în ajunul Paștilor, deoarece până și cel mai sărac om trebuie să aibă în casă un blid nou. Astfel, cele trei zile sfinte trec în molcomă petrecere, în suflul dulce al primăverii. Apoi, din a patra zi, toată lumea iese la câmp, fiindcă primăvara este începutul vieții noi, începutul unei munci noi, după amărteala iernii.

Notă: Text extras din *Ilustrațiunea română*, nr. 15/5 aprilie 1939.

A consemnat:
Valer POP

Istorie locală

Comuna Șanț – Repere în timp (1773 – 1918)

Anul viitor, comuna Șanț va sărbători împlinirea a 250 de ani de la atestarea sa documentară (1773) ca o comună de sine stătătoare. Premergător acestui important eveniment din viața șanțenilor, ne propunem ca, în paginile revistei „Izvorul Someșului” din acest an, să consemnăm principalele repere temporale care țin de istoria locală a comunei noastre.

Pentru această incursiune în timp, am folosit informațiile cuprinse în cele patru monografii ale comunei Șanț, despre care am făcut vorbire într-un articol separat, în lucrări publicate sau în manuscris (îndeosebi Cartea vieții părintelui Pamfilu, Florea Grapini, Editura Mușatinii, Suceava, 2003, și Însemnări din viața comunei Șanț 1900 – 1989, Viorica și Septimiu Grapini) și în alte documente avute la dispoziție. Firește, materialul de față este perfectibil, supus completărilor. În acest număr, ne referim la perioada 1773 – 1918.

Înainte de toate, facem câteva precizări legate de numele comunei. Denumirea de Șanț provine de la „șanțurile cele multe, frumoase, strategice”, săpate pe muchia unui platou, Podereiul Mare, de-a lungul Cobășelului, pe partea sa dreaptă, tocmai din Piatra Țăcșei, de la nord spre sud, peste șosea, prin sat, până în râul Someș, cam la 500 de metri spre apus de revărsarea Cârțibavului în Someș. Cobășelul, afluentul de dreapta al Someșului, de-a lungul căruia au fost săpate șanțurile amintite, a reprezentat granița între Austria și Moldova, până în 1777, când Bucovina, parte a Moldovei, a fost încorporată Austriei. Până în 1925, localitatea figurează cu denumirea de Rodna Nouă, după acest an, poartă numele de Șanț, mai puțin în perioada 1940 – 1944, când, sub ocupația maghiară, s-a

numit Uj Radna (Rodna Nouă), dar localnicii au numit-o întotdeauna Șanț, localitate căreia, în trecut, fie spus, șanțenii îi ziceau „capătul lumii”, întrucât era ultima așezare de pe Valea Someșului.

După cum aflăm din monografia scrisă de preotul Pamfilu Grapini, „această comună se afirmă a fi de la 1766, dar a fost, totuși, în ceva dependență de

Rodna Veche încă vreo 8 ani, până către 1773”, an în care este atestată documentar, avându-l primar „cel dintâi, pe un Flamă”, iar ca preot „pe un Vasile Moisiș, numit mai târziu Moisiș”.

Unul dintre evenimentele importante din istoria locuitorilor din Valea Rodnei, implicit și a șanțenilor, este înființarea, în 1762, a Regimentului II Grăniceresc Român, cu sediul la Năsăud, care, potrivit reorganizării din 1816, avea în componență 12 companii, cuprinzând 44 de comune grănicerești. Alături de

Rodna Veche, Maieru și Ilva Mare, Rodna Nouă (Șanț) a fost inclusă în Compania a V-a. După 89 de ani, în 1851, regimentul și-a încetat existența, ceea ce pentru locuitorii acestor meleaguri a fost o mare pierdere.

În anul 1770, munții mărginiți cu districtul militar al Rodnei s-au împărțit între comunele din regiune. După înființarea altor comune noi pe Valea Someșului, pe Valea Ilvelor și a Bârgaielor, printre care și localitatea Șanț, s-a făcut o nouă împărțire, în 1796, Rodna Nouă (Șanț) primind Fața Ineuțului, Stânișoara și Făgețelul.

În 1773, are loc vizita împăratului Iosif al II-lea în Transilvania, capul încoronat ajungând și în comuna Șanț, suita acestuia venind peste Cucureasa, peste Vârful Boului, pe drumul numit Plaiul Moldovei, ce lega, la acea vreme, Transilvania de Moldova. Cu acest prilej, împăratul a donat capela militară existentă în localitate șanțenilor, capela devenind, astfel, biserică parohială, primul preot fiind Vasile Moisiș, care va fi și primul învățător al școlii din localitate. Podul de peste Someș, ce lega comuna de acel drum, se numește și astăzi Podul Moldovei. Tot pe acest drum a venit, în 1848, o parte a armatei rusești, pentru a înăbuși revoluția din acel an.

În Șanț, în anul 1818, existau 27 de case, cu 37 de familii (377 de locuitori).

După anul 1827, se poate vorbi despre existența, sub conducerea bisericii și a regimentului grăniceresc, a unei școli satești, care funcționa într-o singură sală de clasă, lipită de locuința preotului. Începând cu anul 1862, s-a construit o clădire din lemn, cu trei săli de clasă, în care elevii învățau cititul, scrisul, socotitul și religia.

Pentru legarea Văii Someșului cu Maramureșul și Bucovina, în vremea în

Comuna Șanț – Repere în timp (1773 – 1918)

→ care guvernator în Ardeal era principele Karl Borromäus zu Schwarzenberg s-a construit actuala cale de comunicație peste Pasul Rotunda, dată în folosință în anul **1859**.

În anii **1844** și **1869**, fosta capelă militară, devenită biserică parohială prin bunăvoința împăratului Iosif al II-lea, este reconstruită, pentru a face față populației devenite ceva mai numeroase.

În anul **1882**, Șanțul a fost declarat, conform legii, comună mare, iar în **1898**, s-a ridicat „o casă comunală frumoasă”, s-a instituit serviciul de zi prin trei servitori comunali, serviciul de pază pe timp de noapte și s-au introdus lămpile de noapte de-a lungul străzilor.

În **1890**, se înființează în Șanț așa-zisa „Școală de duminică”, mai exact „Școala de repetiție”, în care cursurile, de trei ani, aveau loc sâmbăta și duminica, cu lecții de completare a cunoștințelor, dar și de alfabetizare. Aceste cursuri s-au ținut regulat până în **1914**.

Societatea maghiară exploatatoare de păduri din ținutul Șanțului, „Besztercze – Naszod”, pentru transportul materialului lemnos, a construit, în anii **1898** și **1899**, de-a lungul Someșului și al afluenților săi, pe o lungime de aproximativ 20 de kilometri, o cale ferată îngustă, având punctul de plecare la fabrica de cherestea existentă la „Popasuri” (azi Valea Mare).

În anul **1903**, apare la Bistrița, la Tipografia A. Baci, prima monografie tipărită a comunei, monografie scrisă de preotul Pamfilu Grapini și considerată, la acea vreme, una dintre cele mai bune lucrări monografice.

Între anii **1903** și **1906**, este edificată (sub îndrumarea arhitecților frați Rudolf și Adolf Henyerich) noua biserică a comunei cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, fiind sfințită cu mare fast la **12 iulie 1906**, în prezența unui numeros public (aproape 3000 de persoane). Iconostasul bisericii a fost lucrat de pictorul Octavian Smigelschi (cel care a realizat pictura iconostasului și cupolei Catedralei Mitropolitane din Sibiu) și de sculptorul Iosif Vogel.

În primăvara anului **1907**, s-a introdus telefonul în comună.

În **1907**, a luat ființă corul de tineri dirijat de renumitul om de cultură Dariu Pop, pe atunci învățător la școala din Șanț. Corul și-a încetat activitatea în **1967**.

În fața senatului bisericesc-școlar și a conducătorilor primăriei, în **14 iulie 1912** s-a așezat piatra de temelie a noului edificiu școlar din comună, alipit la școala cu trei clase existentă deja, edificiu ce va fi sfințit în luna decembrie a anului următor.

În anii **Primului Război Mondial**, din comuna Șanț au fost recrutați și înrolați 724 de bărbați, dintre care 75 nu s-au mai întors, fiind luați prizonieri sau murind pe front.

De Sfintele Paști (**23 aprilie 1916**), copiii intrați în fiecare casă spre a vesti Învierea Domnului Iisus Hristos au primit, în loc de ou roșu, câte doi fileri, vopsirea ouălor roșii, conform tradiției, fiind interzisă prin ordin ministerial, pentru a nu fi retrase de la alimentația publică aceste produse.

În **1916**, începe lucrul la calea ferată îngustă de la Rodna la fundul Cobășelului, fiind folosiți în acest scop peste 200 de prizonieri de război. În ziua de **11 iulie același an**, spre durerea preotului și a localnicilor adunați lângă biserică, o comisie militară a urcat în turnul sfântului locaș și a aruncat jos patru clopote din cinci, acestea fiind confiscate pentru necesitățile războiului.

În **30 decembrie 1916**, primarul comunei, Panteimon Domide, participă, la Budapesta, la ceremonia de încoronare a regelui Carol al IV-lea al Ungariei (Carol I al Austriei).

În **2 iunie 1918**, a nins pe munți și pe dealurile înconjurătoare ale satului, frigul înstăpânit timp de trei zile (până în 5 iunie) a înghețat semănăturile, obligând sâtenii să refacă arăturile și însămânțările.

În **30 octombrie 1918** are loc o răzmeriță a populației din comună, în special a tinerilor veniți de pe front.

Marea Unire de la **1 Decembrie 1918** s-a sărbătorit în localitatea Șanț în aceeași zi în biserică. După liturghie, s-a sfințit steagul național român, s-a jurat pe drapel, s-a cântat *Deșteaptă-te, române!*, *Hora Unirii* și *Trei culori*, au fost evocați Andrei Mureșanu, Horia, Cloșca și Crișan și Mihai Viteazul, tabloul celui din urmă a fost expus în fața iconostasului, solemnitatea încheindu-se prin ieșirea din biserică, pe sub steag, a sâtenilor.

(Continuarea în numărul următor)

Leon-Iosif GRAPINI

Cartea

Comuna Șanț, prezentă în două volume scrise de Dumitru Munteanu

Ca un gest de recunoaștere pentru meleagurile natale, scriitorul Dumitru Munteanu publică, la Editura „George Coșbuc”, pe care a înființat-o la Bistrița în urmă cu mai mulți ani, volumul „Pași spre lumină – Șanțul literar și artistic”. Un dicționar ce oglindește viața culturală a comunei Șanț, ce a dat, de-a lungul timpului, personalități marcante pentru țara noastră. Numiți de autor „luminători ai comunei”, șanțenii care au făcut cinste comunității sunt așezați la loc de cinste în patru capitole – Literatura, Șanțul artistic, Artiști interpreți ai cântecului popular și Ansamblul folcloric „Izvorul Someșului”.

Cartea prezintă crâmpoșele ale literaturii scrise, dar și ale moștenirilor prin viu grai, amintind aici strigăturile, cântecele, jocurile, obiceiurile ce au înfrumusețat, de-a lungul timpului, viața comunității.

Dintre cei care au scris literatură îi amintim pe monografistul Mihail Cotu, director al școlii din localitate, Octavian Domide, care a studiat la Roma între 1885-1891, primind titlul de Prelat papal din partea Papei Pius al XI-lea, prieten cu poetul George Coșbuc, pe care-l ajută la traducerea „Divinei comedii”, fiind considerat cel mai titrat intelectual pe care l-a dat Șanțul; Mihail Domide, cel care scria în 1896 „Monografia comunei Șanț – Rodna Nouă”; Onisim Filipoiu, un mare arhivist, cu o mulțime de lucrări publicate. Urmează alte nume ce au făcut cinste comunei, Pamfilu Grapini, arhidiacon care a adus și el, în 1903, monografia comunei mari Rodna Nouă; Florea Grapini, cercetător, dar și om preocupat de a scoate la lumină prin monografii istoria acestor locuri; Viorica Grapini și Septemiu Grapini, care editează o amplă monografie readusă în actualitate anii trecuți de Dumitru Munteanu. Să nu uităm de Aurel Domide-Șanțanu, care publică două volume de versuri bine receptate de critica vremii, apoi de Leon-Iosif Grapini, ofițer de carieră, dar și membru al Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj, unul dintre cei mai activi scriitori ai Șanțului, cu o mulțime de premii literare, despre poezia căruia Constantin Cubleșan spunea că este „o oază de sentimentalism romantic, caligrafiat cu finețe fragilă ce se încăpățânează să supraviețuiască frumos”, iar despre proză Horea Gârbea „are înzestrarea necesară pentru a da un roman realist, scurt și nervos, pe care-l dorim cu sete”, iar Irina Petraș „povestitor abil, Grapini joacă sfările amestecând realități și ficțiuni după regula necrisă a istoriei omenești”. Nazaria Munteanu este, la rândul ei, o poetă cu mai multe cărți publicate, despre care Victor Știr spune „autoarea asumă prin amprenta personală a liricii o lume exprimând în brevis întreaga viață”.

Prozatorul Dumitru Munteanu este unul dintre cele mai cunoscute nume pe care le-a dat literaturii Șanțului, ocupându-se de repunerea pe matricea culturală a unor momente ale istoriei acestor locuri prin publicarea unor cărți deosebite despre literatura, istoria și tradițiile de aici, dar și a unor volume dedicate lui George Coșbuc sau scriitorilor din județul nostru, cum este „Dicționarul critic”. Despre scriitor, Constantin Cubleșan spune că este „un artist modern prin excelență”.

Un întreg capitol este dedicat Teatrului nescris din Șanț, având în centru personalitățile lui Constantin Iugan și a lui Dănilă Alexa, cei care au pus, în urmă cu ani, prima piesă în scenă, câștigând admirația celebrului sociolog Dimitrie Gusti, aflat în cercetare în această zonă. Lucrurile s-au schimbat între timp, succesul avut de artiști fiind umbrat, în ultimii ani, de

scindarea în două grupe. Medalioanele dedicate lui Constantin Iugan, Reghina Olar, Anisia Porcius, Cristina Sas, Sabina Constantin și altor nume care au trecut de-a lungul vremii prin această formație de actori țărani arată faptul că, la Șanț, s-a creat o atmosferă unică, atmosferă care ar merita să fie dusă mai departe, pentru că astăzi exemplul lor este luat de Rodna și Dumitra și poate că ar trebui ca acest Teatru nescris să fie readus la valoarea de altădată.

Portretele artiștilor Viorica Hojda, Lucreția Pomohaci, Olariu Florian, Dănuț Filipoi, Victorița Moisi, dar și istoricul Ansamblului „Izvorul Someșului” oglesc faptul că tradițiile sunt moștenite și duse mai departe, cu seriozitate, de generațiile actuale.

O carte ce structurează istoria literară și artistică pe aceste meleaguri, Dumitru Munteanu nefiind la prima experiență de acest gen, în urmă cu ani editând și „Telciul literar și artistic”.

Tot acum, la editura pe care o conduce, Dumitru Munteanu a scos cartea „Revoluțiile șanțenilor sau luptele lor pentru redobândirea pădurilor grănicerești”. Volumul este dedicat șanțenilor din generațiile anilor 1918-1936, pentru curajul, abnegația și sacrificiul cu care au înțeles să lupte pentru drepturile lor, lăsând urmașilor un nume brav și nepătat.

Cartea, apărută cu sprijinul omului de afaceri Emil Iugan, Cetățean de Onoare al județului, aduce în fața cititorilor istoricul fondurilor financiare grănicerești, al munților, pășunilor și pădurilor celor 44 de comune din Regimentul II, punând accent pe Legea 20 a defalcării, prin care se cerea desființarea organismelor de exploatare și administrare a averilor grănicerești „devenite adevărate cuiburi de hoți”, iar comunele să reintre în posesia cotelor părți ce li se cuveneau, însă această lege nu a fost aplicată niciodată. Pornind de la descrieri ale unor personalități precum francezul Jacques Bongarz, care a trecut prin teritoriul nostru, Dumitru Munteanu aduce în prim-plan istoria Regimentului grăniceresc născut și a celor care făceau parte din acesta, prezentând evenimen-

te ale locuitorilor, dar și modul în care aceștia moșteneau averile, astfel încât „prin căsătorie, membrii familiei grănicerești de sex masculin nu puteau părăsi averea”, iar „femeia măritată urma bărbatul, pierzându-și orice drept ereditar asupra averii”.

Autorul scoate la iveală din arhive documente de acum 200 de ani, care vorbesc despre vremurile tulburi, ce le-au trăit românii de pe aceste meleaguri, și aduce aceste documente legate de averile grănicerești până la zi, subliniind încă o dată faptul că Șanțul avea un număr de 2037 iugăre de pășune și 1490 iugăre de pădure.

O carte importantă, atât prin documentele prezentate, cât și prin modul în care Dumitru Munteanu știe să aducă în fața noastră argumente concrete despre pădurile grănicerești, despre modul în care sunt exploatate acestea, trăgând, în același timp, un semnal de alarmă asupra drepturilor șanțenilor care nici până în momentul de față nu au fost respectate 100%.

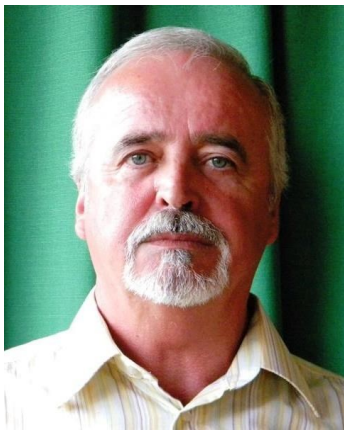
Două volume scrise sub semnătura lui Dumitru Munteanu, care dovedește, încă o dată, că este un apărător nu doar al istoriei, ci și al drepturilor oamenilor de pe meleagurile natale.

Menuț MAXIMINIAN

(Articol preluat din cotidianul *Răsunetul*, 06.11.2017)

Cronică literară

Leon-Iosif Grapini, *Locul desfătărilor. Povestiri cu tâlc*

Apărută la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021; despre autor avem următoarele date esențiale: Născut în 3 mai 1961, comuna Șanț, județul Bistrița-Năsăud. Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 1983. Facultatea de Geografie a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2001. Volume: „Livada cu poeme”, versuri, 1997 – Premiul „George Florin Cozma” pentru debut, al revistei „Viața armatei”. „Aripi de întuneric”, versuri, 1999; „Gândurile trupuri”, versuri, 2000; „Cetatea cu nebuni” proză scurtă, 2000, ediția a doua, 2012; „Capătul lumii”, roman, 2004 – Premiul clubului Lions pentru proză, 2005, ediția a doua, 2011, „Memorialul Cetății”, roman, 2010 – Premiul „Liviu Rebreanu” al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, 2011; „Capăt de linie”, proză scurtă, 2012 – Premiul INTERART al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, 2013 și Premiul III la cea de-a XXX-a ediție a Concursului Național de Proză „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2012; „Viața, de la capăt”, roman, 2018 – Premiul „Laureat al Zilelor Prozei al Uniunii Scriitorilor din România”, Filiala Cluj, 2019. A publicat poezie și mai ales proză în peste treizeci de reviste literare. Este cuprins în mai multe dicționare și antologii.

Volumul de față a apărut la aniversarea a 60 de ani a autorului și este dedicat nepoților Dragoș și Teodora. O primă categorie de proze scurte, „mini-parabole cu final neașteptat și incitant” (Irina Petras):

„Perspectivă” – Autorul-narator observă strada dintr-un bloc obișnuit cu patru etaje cu un spirit critic, uneori sarcastic, dar minuțios în tot ceea ce-l înconjoară și ce se poate vedea (trotuare, mașini, pulsația străzii, vecinii de la fiecare etaj – rotofeul de la doi, tânărul de la trei, melancolica de la patru, profesorul de la unu). Destăinuirile protagonistului se referă la vecinii de la țară, la faptul că a rămas văduv și a fost adus de cei tineri, la oraș. Surpriza vine în final, când aflăm identitatea acestuia, nu e decât un simplu papagal...

„Despre singurătate” – O sperietoare uitată se confesează cititorilor ținând o adevărată prelegere despre singurătate și consecințele ei.

„Clipa deloc așteptată” – Totul începe cu o liniște de mormânt, o senzație de frig al morții, de întuneric pentru soldatul care așteaptă să pornească lupta. Apărătorul este împușcat, atacatorul așteaptă, se oprește din avânt, când începem să-l compătimim, ne dăm seama în final, că totul se petrece într-un poligon de tragere.

„Căutarea” – Întrebări chinuitoare, obsedante chiar pentru plecarea ființei iubite din partea protagonistei narațiunii, crescută la un orfelinat, apoi călugărită cu aversiune față de bărbați, îngrijitoare și educatoare, chelnăriță. Își rememorează cu emoție prima întâlnire, urmărirea ei, locuitul împreună și dispariția. După căutări interminabile, de durată, surprinzător, ne dăm seama că e vorba de un cățeluș.

„La colț” – Vechea pedeapsă de pe vremuri și anume, punerea la colț prilejuiește meditații adânci pentru un copil înfiat, dar acesta este nedumerit că nu a greșit cu nimic, intrigat este și de schimbarea camerei pentru un altul, tot înfiat, un fel de frate, cum s-ar zice. Pe deasupra, este speriat de faptul că s-ar putea să fie trimis înapoi deoarece tocmai împlinise un an de când a venit. Surpriza vine odată cu sosirea unui alt băiat, iar pe el decid să-l ducă la țară. Și, până la urmă, deducem bucuria că e vorba de un simplu covor.

Dacă precedentele proze au o pronunțată tentă suprarealistă, un alt grupaj de povestiri au în atenție lumea satului transilvan povestită cu sfăto-

șenie și cu un anumit tâlc:

„Țăranul asimptomatic” – Asistăm la o discuție dintre un țăran în vârstă și un polițist, amândoi internați în spital din pricina pandemiei. Ei dialoghează despre urât, coronavirus, măști, stare de urgență etc. Asimptomaticul țăran mai mult monologhează prezentându-și ofurile și gândurile despre epidemia și urmările ei nefaste, pe alocuri tragic-satirice.

„Invitație la nuntă” – Se trece în revistă ceremonialul unei nunți de la sate cu momentele ei specifice (colăcarii și druștele, jocul în drum, partea religioasă și ospățul, furtul miresei, jocul ei în bani, strigarea la găină și fâgăduitul), inclusiv pusul basmalei pe capul miresei ca semn că de acum încolo e tânără nevastă.

„La seceriș” – Gospodarul satului preferă crâșma din deal din pricina nevestei crâșmarului care îl are pe vino-ncoace. La seceriș, iau parte toți tinerii satului, seara se aleg mirii (cei mai harnici), prilej pentru autor de a descrie și obiceiul cununii și hora, toate acestea învăluite de autor într-un mister și farmec arhaic.

„Reportaj cu surprize” – E vorba de un reportaj de la țară comandat de directorul departamentului de știri al unui post de televiziune de la oraș. El trebuie să cuprindă câteva repere specifice: stâna, războiul de țesut, șezătoare ș.a. Echipa de filmare, la sosire ia legătura cu primarul, prin paznic, apoi se documentează din monografia localității, se planifică prima mișcare, stâna și balmoșul. Pentru războiul de țesut se cere ajutorul preotului, de șezătoare se va ocupa secretatul primăriei. E greu de găsit fete în costum popular, cu caier și basma, se reconstituie câteva practici magice: cătatul cu sita și călăritul rășchitorului, dar și unele jocuri specifice: fântâna și purecele, cu toate eforturile și în ciuda așteptărilor așa-zișilor artiști, documentarul nu este dat pe post. Un semnal de alarmă cam târziu despre ce s-a petrecut cu satul tradițional.

„Sicriul” – Aflat în pragul morții, protagonistul se pregătește de plecare, ca atare, vrea să-și cumpere sicriu și să-l vadă alături de el. Dar, minune! Se înzdrăvenește peste noapte și vrea să nu-și mai vadă sicriul în casă. Cu toată fereala, sătenii au aflat de la un prieten al acestuia și l-au întrebat dacă s-a băgat în el, dacă i-a făcut proba. Îmbrăcat în haine de sărbătoare, este însă găsit mort de nevastă, de unde și proverbul: „Ce-și face omul cu mâna lui e lucru bine făcut!”

„Fata bătrână” – Povestea unei fete bătrâne rămase singură la părinți, argumente pro și contra acestei situații în care ajunge protagonista sunt prezentate cu multă minuțiozitate prin ritualuri de prevestire a măritişului (bătutul din talgere, legatul socului, ciubărul, oglinda și plimbatul pe o scândură, gardul cu al nouălea par ce ar semăna cu viitorul mire). Până la urmă, se mărită cu un holtei bătrân și scapă de obsesie.

„Unirea la Capătul lumii” – Satul transilvan participă la Marea Unire, la capătul lumii, satul natal a luat naștere dintr-un șanț de apărare de la margine de imperiu. În 1918, cei întorși de pe front provoacă tulburări împotriva autorităților locale (notar), distrug tot, ca apoi să se organizeze și să ceară sfatul preotului. Se aleg cinci delegați pentru a participa la Marea Unire, ca urmare, sunt sprijiniți de câțiva soldați români pentru ordine. Partea a doua a povestirii continuă cu visul preotului de bună credință despre grozăviile războiului și neajunsurile sătenilor.

„Vorbe de la Șanț” – Cuprinde date despre filmul făcut la Șanț de către echipa regală sfătuită de moșul satului, conducătorul trupei de teatru scris. Filmul este redat pe larg de autor în cartea „Capătul lumii”.

O altă categorie de proze scurte ne înfățișează aspecte din viața cazonă cu care autorul a fost familiarizat și pe care le privește cu mult umor:

„Dincolo de gard” – Gardul cu pricina este sărit de soldați, protagonistul are o aventură cu o poetă cu care-și dă întâlnire, dar intervine interdicția învoirilor. În ciuda acestui fapt, riscă și pleacă în oraș îmbrăcat în civil. Întâlnirea are loc, se plimbă cu liftul, intervine panica atunci când e văzut de superiorii lui. În fugă își sparge ochelarii, se despart, la gard este prins, iar povestea de dragoste ia sfârșit.

„Spectacol cu peripeții” – Aveam de-a face cu doi ofițeri, un locotenent și un căpitan, de la o unitate militară din provincie, care se duc la un meci de fotbal în capitală, dar îmbrăcați în uniformă. Nimeresc între suporterii rapidiști, deși mărturisesc că nu țin cu echipa militară, sunt descoperiți în final și-și iau porția de bombardare cu tot felul de obiecte, cu greu sunt salvați de polițiști, rămâne să tragă învățăminte pentru viitor.

„Ranița cu bucluc” – Amintiri din viața ostășească, ranița celui care pleacă și vine din permisie e vămuită la întoarcere de către gradați. Alte obiceiuri vechi: controlul valizelor, dar intervine și întâmplarea comică, o raniță este schimbată din greșală pe tren cu una plină de brânză topită care, imediat e împărțită cam peste tot. După multe cercetări, se recuperează din marfă, astfel că totul se termină cu bine.

„La un pahar de vorbă” – Un moș, la fâgădău, povestește despre aventurile lui din cătanie. Împreună cu tatăl unuia dintre tinerii ascultători, merg la o bere (petrecere a tinerilor de la sate), cunosc o fată, dar fata îl vrea pe celălalt, ca atare, este pârât comandantului.

Trei povestiri ies din tematica de mai sus:

„Așteptare” – Vremea așteptării și a răbdării, gânduri despre stăpânire și libertate a unuia care e exploatat ca un sclav, concluzia acestuia, „libertatea e înșelătoare”.

„Ascuns” – Pleacă de la o poveste adevărată, într-un loc strâmt, captivul suferă de lipsă de spațiu, de întuneric, doar lumina pare a fi de partea lui. Așadar, meditații despre libertățile oamenilor dăruite de Dumnezeu și rugăciune să-i ierte pe ceilalți. Timp de 16 ani, protagonistul a stat ascuns într-un horn de casă spre a nu fi arestat (vezi romanul „Capătul lumii”).

„Locul desfătărilor” – O fascinantă alegorie, cărțile, în mărturisirea autorului-cititor, de la prima intrată în bibliotecă și până la cele de pe urmă, sunt iubitele lui, iar locul cu pricina e unul „al desfătărilor”.

De subliniat varietatea stilistică, vocabularul, în special câteva expresii populare, proverbe și zicători, ziceri adaptate textului: „e mai aproape pielea decât cămașa”, „ce ți-e scris în frunte ți-e pus”, „a umbla cu capul în traistă”, „a nu ști câte prune ai în traistă”, „a nu fi de nicio brânză”, „a băga brânza în putină”, „a-și trăi traiul, a-și mânca mălaiul”, „ce-i în mână nu-i minciună”, „ce-și face omul cu mâna lui e lucru bine făcut” etc. Arhaismele și regionalismele se împletesc armonios cu celelalte categorii de cuvinte: „copârșeu, bolund, ferhang, zălud, capie, fandălă, colesă, bărbântă, groșior, cir, stelajă, a zăhăi, dărabă, glajă, hiriș, horean, boldă, tolcer, vidără, șurț, gais, picoci, cujeică ș.a. Frazele lungi specifice autorului sunt ornate cu proverbe, zicători și expresii populare ceea ce dă textului savoare și armonie asemenea portughezului Samarago, dar marcate de acel specific românesc al zonei.

Iacob NAROS

Istorie locală

Sfințire de biserică în Rodna-Nouă (Șanț)

Între gândurile mari și de însemnătate ale Românilor din Ardeal și Ungaria,

Fotografie din fondul imagistic al Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”

lucrul cel mai de frunte îl au bisericile. Odinioară, Românii, supuși iobăgiei, nu puteau zidi decât biserici de lemn, de care mai avem destule prin satele noastre, rămase din bătrâni. Și ne este martoră istoria care, de mult, ține Românul în așezămintele sale și, cu deosebire, în biserici, de care, întotdeauna, s-a lipit cu atâta tărie și a jertfit tot ce i s-a cerut pentru ea.

Păstrarea cu sfințenie a cuvântului moștenit de la strămoși, alipirea nestrămutată de așezămintele sale culturale și spiritul de jertfă au caracterizat pe poporul nostru în cursul veacurilor, care, în ciuda tuturor aversiunilor și vitregimei timpurilor, și-a zidit în toate locurile biserici, îngrijindu-le și împodobindu-le, ca așa să aibă loc de scăpare și de mângâiere, să aibă unde, părăsit de toată lumea, cum nu o dată a fost acest popor, să-și afle câteva momente de liniște și de elevare sufletească.

Și multe ne-ar putea spune bisericuțele de lemn despre credința și alipirea, precum și despre spiritul de jertfă ale poporului român, dar ele, ridicate cu sute de ani înainte, acum înnegrite de vremi, se prăbușesc rând pe rând, făcând loc bisericilor de zid, trainice, care, ridicate din aceeași dărnicie, fac podoaba satelor și orașelor noastre, vestind lumii dragostea de lege și puterea de viață ale mult încercatului nostru neam.

Inima ne saltă de bucurie când, din toate părțile, primim vești despre zidiri de biserici, și aceasta cu atât mai vârtos, cu cât știm că soarta poporului român aproape într-unu nimic nu e mai favorabilă ca a strămoșilor și, știind, că în multe locuri o mână de credincioși, fără multă avere și fără ajutor străin, ridică biserici care, prin măreția și frumusețea lor, pot rivaliza cu bisericile oricărui popor. Și, acum ori niciodată, trebuie să ne alipim cu mai multă tărie și să jertfim mai mult pentru biserică, pentru că vedem, cum zice iubitul nostru Coșbuc: „... c-atât ne-a mai rămas”.

În 12 iulie 1906 – ziua de Sân-Petru –, s-a săvârșit sfințirea bisericii nou-edificate din Rodna-Nouă (Șanț), o biserică mare și frumoasă, dovadă splendidă

de spiritul de jertfă al credincioșilor și de înțelepciunea lor. În această zi, frumoasă serbare creștinească și culturală, munca unor conducători sufletești neobosiți și a unor credincioși harnici și-a găsit răsplata cea mai meritată: s-a văzut încununată de reușită deplină și apreciată de mulțumire și de laudă generală.

Acest templu nou și mândru – închinat legii românești – arăta-va totdeauna cât de departe o pot duce cu munca lor preoți neobosiți, urmați de popor, reni gata la jertfit, și cât de dulci sunt roadele unei harnicii curate și întemeiate pe o răbdare adevărat creștinească.

Bucuria și mulțumirea sufletească, fără de pereche, ce-au încercat-o Românii din Rodna-Nouă în ziua sfințirii bisericii înălțate din truda lor și a păstorului, care i-a condus, au fost ridicate mult în urma participării la serbare a unui mare număr de bărbați din clasa cultă, preoți, mireni, veniți din împrejurime și din depărtări mai mari.

Serbările bisericesti cu ocazia sfințirii au decurs demn și înălțător, pe lângă asistența aproape a 3.000 de oameni, țărani și cărturari. Întru întâmpinarea canonicilor – trimiși episcoposti –, Reverendisimii domni Ioan Georgiu și Dr. Octavian Domide, a ieșit un banderiu de câteva zeci de feciori, mândri călăreți.

În treacăt fie zis, dorința credincioșilor ca actul consacrării să fie îndeplinit de însuși episcopul a rămas nerealizată, și se vor mai sfinți multe biserici, fără ca să se realizeze.

Reverendisimii domni delegați au fost așteptați între sunetele clopotelor și bubuitul treascurilor și primiți de d-l protopop Grapini și de o mulțime de popor, postat de ambele părți ale drumului până la biserică. Protopopul îi bineventează, la care răspunde Reverendisimul domn Georgiu, mulțumind pentru primirea ce i s-a făcut. Intră în vechia biserică, de la care preotul local și credincioșii și-au luat un duios rămas bun.

Apoi s-a început actul sfințirii noii biserici, celebrat de 15 preoți, în frunte cu canonicii. Actul a decurs cu toată solemnitatea. S-a făcut sfințirea apei, apoi, între cântecele sfinte și sunetele armonioase ale clopotelor celor nouă, s-a înconjurat biserică, citindu-se în fiecare colț Sfânta Evanghelie. După acestea s-a celebrat Sfânta Liturghie, la care a cântat corul de țărani și țărânci condus de învățătorul Alexandru Pop. Corul, ce e drept, lăsa mult de dorit, dar, considerând greutatea împreunate cu atari lucruri și nobila intenție ce o urmărește, numai a-l felicita putem. După citirea Sfintei Evanghelii, Reverendisimul domn canonic Dr. Octavian Domide a rostit predica festivă. Cuvântarea, trăgând scopul sublim al bisericii, dezvoltă cuvintele blândului Iisus: „Cel ce vrea să vină după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să vină după mine!”. A făcut o adâncă impresie prin frumusețea ei plină de idei alese. Apoi protopopul Grapini mulțumește tuturor și-i invită la prânzul comun, care s-a servit la ora 2 după-amiază în localul școlii românești și înaintea căruia preoțimea a făcut o vizită la protopopul local și la Reverendisimul domn Dr. Octavian Domide.

La banchet au luat parte peste 120 de persoane. Seria toastelor a deschis-o

Reverendisimul domn canonic Georgiu, ridicând paharul pentru pontificare și pentru monarh. Reverendisimul domn canonic Domide a închinat pentru episcopul de Gherla. Pe urmă, d-l Solomon Haliță a ridicat un frumos toast pentru ambii canonici delegați episcoposti și pentru preotul-protopop Pamfilu Grapini. A vorbit, apoi, domnul profesor preparandial Anton Domide despre pictorul Octavian Smigelschi, care a pictat atât de artistic frumosul altar, precum și cei patru evangheliști și chipul blândului Iisus – deasupra ușii principale. Canonicele Domide – pentru poporul român, canonicul Georgiu – pentru oaspeții veniți de departe, între care era și avocatul Dr. Groșșian de la Oravița.

Domnul Grapini, pentru consilierul de mine I. Guzmán, care răspunde. La urmă, avocatul Groșșian rostește o cuvântare caldă, plină de însuflețire și elan. Au mai vorbit părintele Dănilă Mălaiu din Rodna-Vechie, întreprinzătorul Adleff și alții.

Deseară, o surprindere foarte plăcută a făcut oaspeților corul țărănesc condus de învățătorul Alexandru Pop. Corul a cântat mai multe cântece, dovedind ce poate face un bărbat harnic. Așteptăm succese și mai frumoase. Publicul a aclamat mult corul și pe conducătorul lui. Tot coriștii au jucat și piesa „Piatra din casă” de Alecsandri. Se cuvine laudă conducătorilor, pentru că au făcut tineretului accesibil pentru formare de cor și de societate de diletanți teatrali.

În urma concertului, s-a încins o petrecere atât de animată, încât până și zorile zilei au fost invitate la joc.

Serbarea înălțătoare și impresiile plăcute ce le-a dus fiecare cu sine să fie răsplătită ce cu drept se cuvine Mult Onoratului Domn părinte-protopop Pamfilu Grapini, pentru zelul dezinteresat și sacrificiile ce le-a adus pe altarul Domnului, până ce și-a realizat scopul său nobil. Laudă însă i se cuvine și vrednicului popor din Rodna-Nouă, care ascultă de conducătorii săi și și-a jertfit mult din avut pentru mărirea lui Dumnezeu și cinstea neamului.

Notă:

Revista Bistriței, Bistrița, Anul II, 1906, nr. 27, pp. 1-2 (articolul este semnat cu pseudonimul Val. Drag.).

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

Alexandru Dărăban - fondator și redactor al revistei „Pisanii sângeorzene”
<http://pisanisangeorzene.assbn.ro/>

Sfințirea pietrei fundamentale de la biserica greco-catolică română din Rodna-Nouă

La 13 iulie 1903¹

Preotul Pamfilu Grapini

„Și pe această piatră voi edifica biserica mea” a zis Mântuitorul lumii către primul său apostol Petru. „Și pe această piatră voi zidi biserica ta” a rostit sărbătorește vicarul Ciril Deac, dimpreună cu harnicul preot Pamfilu Grapini, lovind piatra cu ciocanul înstruțat în semnul crucii în fața întregului popor din Rodna-Nouă. Pe lângă frumoase ceremonii, au depus piatra fundamentală sub turnul al treilea de către răsărit, iar trachitul de la poalele falnicului Ineu a îngropat în sânul său credința adevărată a poporului din acest sat, care a arătat cu astă ocazie că știe ce e biserica română, a arătat cu astă ocazie că știe că existența noastră e asigurată numai sub scutul bisericii, că sub unicul scut și-a îngropat trachitul² documentul de fondare cu numele multor tari în credință, ca să vadă posteritatea că un preot român poate face minuni, căci credința și iubirea către biserică la poporul nostru sunt mari.

După serviciul divin, celebrat de vicarul Deac și preotul Grapini, a ieșit poporul condus de prapori, iar imediat după ducătorii de prapori au urmat patronii bisericii celei noi, în număr de 70 de perechi. A fost ceva pătrunzător a vedea 70 de perechi, toți cu lumini, cum păseau ei cu pietate, dar și cu fală recerută, conducând oastea creștină la fundamentele bisericii edificând. Ajunși la fundamentele pe jumătate deja isprăvite, s-a făcut serviciul divin îndătinat, s-a sfințit apa, și membrii senatului au subscris documentul de fondare și în urmă am ajuns la punctul: pe această piatră voi edifica biserica ta, când arhitectul Heinrich Adleff a dat vicarului Deac un ciocan înfrumusețat cu flori, cu care a lovit piatra fundamentală în semnul crucii, tot asta a făcut-o și preotul Grapini și au continuat-o apoi și patronii, venind pe rând și arătând încă o dată că ei sunt sprijinitorii acestei biserici române și la fiecare îi era în inimă îndestularea, pentru că poate sacrifica pentru viitoarea patroană a neamului.

S-a pus apoi documentul de fondare în piatra fundamentală și s-a așezat piatra ca bază a unei biserici, a cărei pereche cutezăm a zice că nu o aflăm în comitatul nostru.

După ceremoniile bisericesti, oaspeții străini au fost tratați cu iubire românească la casa părintelui Grapini unde, în decursul

➡

Sfințirea pietrei fundamentale de la biserica greco-catolică română din Rodna-Nouă

prânzului, a delectat pe oaspeți muzica. Mai multe toasturi s-au ținut, toate dorind realizarea măreței opere și în care urează oaspeții pe părintele Grapini care, isprăvindu-se opera ce va arăta vrednicia unui om, se pregătește a-și ține jubileul de 25 de ani sacrificați legii creștine și neamului.

În planul făcut, de profesorul și inginerul Mazanec, se poate vedea ce biserică falnică are să aibă mica comună a noastră tânără constatătoare din 2.000 de suflete.

Vredniciile la timpul său le vom citi din fapte și le vor constata cei competenți.

Acum însă, lăsăm să urmeze numele patronilor mărinimoși care sprijinesc o biserică românească ce va fi scutul neamului:

Nr. crt.	Numele patronilor bisericii	Suma (coroane)
1	Pamfiliiu Grapini cu soția	100
2	Alexa Sângeorzan cu soția	100
3	George Olariu cu soția	100
4	Iosif Ilieșiu cu soția	100
5	Maxim Moisil cu soția	100
6	Luca Moisil cu soția	100
7	Iovu Șot cu soția	100
8	Scridon Șt. Filipoiu cu soția	100
9	Pavel Clujan cu soția	100
10	Afrim Filipoiu cu soția	100
11	Filip Iugan cu soția	100
12	Vasile Nistor cu soția	100
13	Ioan L. Grapini cu soția	100
14	Ștefan Domide cu soția	100
15	Alexa Domide cu soția	100
16	Isidor Filipoiu cu soția	100
17	Maria Filipoiu, preuteasă, văduvă	100
18	Login Șiot cu soția	100
19	Nechita Cotul cu soția	100
20	Doniză N. Cotul cu soția	100
21	Maria Leon Grapini	100
22	Gavril Domide cu soția	100
23	Irimie Șiot cu soția	100
24	Emanoil Grapini cu soția	100
25	Trofim Domide cu soția	100
26	Filip Mateiu	100
27	Constantin Popârțac cu soția	100
28	Nistor Sângeorzan cu soția	100
29	Echim Cicsa cu soția	100
30	Luca Căilean cu soția	100
31	Condrate Pătrășcan cu soția	100
32	Alexandru Olariu cu soția	100
33	Precup Sângeorzan cu soția	100
34	Clement Sângeorzan cu soția	100
35	Alexandru Mihaiu cu soția	100
36	Grigore Popârțac cu soția	100
37	Maxim Filipoiu cu soția	100
38	Cosma Șiot cu soția	100
39	Clement Nistor cu soția	100
40	Clement Domide cu soția	100
41	Dănilă Pr. Sângeorzan cu soția	100
42	Constantin Grapini cu soția	100
43	George Ivașcu cu soția	100
44	Partene Câmpan cu soția	100
45	Paraschiva Iugan văduvă	100
46	Andron Filipoiu cu soția	100
47	Partene Grapini cu soția	100
48	Petru Filipoiu cu soția	100
49	Clement Cotul cu soția	100
50	Iacob Domide	100

51	Susana Olariu Isac văduvă	100
52	Nicolau Popârțac cu soția	100
53	Nicolau Moldovan cu soția	100
54	Nastasia C. Nistor văduvă	100
55	Pantelimon Pătrășcan cu soția	100
56	Pavel Sângeorzan cu soția	100
57	Matroana Iugan văduvă	100
58	Cosma Pătrășcan cu soția	100
59	Anton Cotul cu soția	100
60	Petre Nistor cu soția	100
61	Login Sas cu soția	100
62	Pantelimon Pioraș cu soția	100
63	Cornilă Iugan cu soția	100
64	Tănasă Șt. Filipoiu cu soția	100
65	Petre Iugan cu soția	100
66	Mihaiu Carafa cu soția	100
67	Ileana Leon Anca văduvă	100
68	Aureliu Popârțac cu soția	100
69	Vasile C. Cotul cu soția	100
70	Leontin Pop	100

Spre cumpărarea unui clopot mare s-a insinuat:		
1	George Grapini și Maria	100
2	Maxim Moisil și Anisia	100
3	Luca Moisil și Maria	100
4	Mihail Grapini	50
5	Andrei Grapini și Iftinia	100
6	Ioan Nimigean și Iftinia	100
7	Simion Cicășia și Magdalena	100
8	Simion Șirlincan	100
9	Dochia Moisil	100

Note:
1. Revista Bistriței, Bistrița, Anul I, 1903, nr. 28, p. 2.
2. Rocă cristalină porfirică.

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

DIN RODNA-NOUĂ
(ȘANȚ)
Dare de seamă
și mulțumită publică

PAMFILIU GRAPINI
Protopop onorar

Cu ocazia sfințirii bisericii celei noi din parohia greco-catolică română din Rodna-Nouă, la 12 iulie a.c., prin delegații episcopali Ioan Georgiu – vicar general episcopal, și Dr. Octavian Domide – canonic, apoi vicarul tractual Ciril Deac și alți 12 preoți concelebranți și aproape 4.000 de oaspeți – inteligență și popor din apropiere și din depărtări mai mari, s-a adunat în favorul bisericii aproape 1.600 de coroane.

Prin aceasta aducem fiecărui mulțumită pentru osteneala și pentru darurile făcute. Numele acelor contributori, care au dat de la 2 coroane în sus, sunt următorii domni și doamne:

- câte 20 coroane: Vilhelmina Mihăilașiu (Năsăud), Dr. Tit Pop (Dobrogea), Mihai Biția (Maieru), Ana Coruțiu (Maieru), Petru Ilieșiu (Maieru), Procope Bosga (Ilva Mare), Maria Bosga (Ilva Mare), Haliță (Sângeorgiu¹), Frid. Muller (apotecar² - Năsăud), Ioan Isip (Rodna³);
- câte 12 coroane: Leon Rus (Năsăud);
- câte 10 coroane: I. Șerban (asesor orfanal⁴ Bistrița), Anton Sângeorzan (Feldru), Adeodat Coruțiu (Maieru), Anchidim Partene (Maieru), Nicolae Cantor (Telciu), Filimon Pop (Maieru), Ioan Pop Buia (Maieru), Damian Mare (Feldru), Ion Rus (Maieru), Nicolae Filipoi (Rodna Veche), George Jucan (Ilva Mare), Simion Catarig (Năsăud), Maria Tod. Catarig (Năsăud), Melintia Onigoe (Năsăud), Saveta Catarig (Năsăud), Agafta Cătuna (Feldru), Simion Peligrad (Seliște), Grigore Clujan (Rodna), Mariți Ileni (Zagra), Emil Bota (Făgăraș);
- câte 6 coroane: Maria I. Cordoș (Sângeorgiu), Todosia Hădărău (Maieru), Ana Sângeorzan (Ilva Mică), Iftinia Feldrihan (St.-Iosif⁵), Simion Bosca (Maieru), Tecla Precup (Rodna), Octavian și Maria Scridon (Feldru), Ioan Onu (Rodna Nouă);
- câte 5 coroane: Alexandru Buia (Sângeorgiu), Karacsony A. (Sângeorgiu), Johan Filofer (Rodna), Ilie Mărcuș (Sângeorgiu);
- câte 4 coroane: Ioan Dejan (Măgura), George Ivașcu (Rodna Nouă), Ștefan Scridon (Feldru), Vasile Onigoe (Năsăud), Sevestian Olariu (Sângeorgiu), Onofrim Cicioc (Rodna), Grigore Buia și Raveca (Iad⁶), Dumitru Ileni (Feldru), Ioana Vasile Mute (Năsăud), Pavel Șirlincan (Sângeorgiu);
- câte 3 coroane: Nicolae Spănu (Coșna), Simion Gălan (Ilva Mare), Gavril Marte (Feldru), Floare Olariu (Rebrișoara), Iacob Beșuț (Feldru), Alexandru Cărdan (Rodna), Todor Timoc (Feldru), Ștefania Sas (Ilva Mare), Vasile Șirlincan (Sângeorgiu);
- câte 2 coroane: Ilie Pop (Feldru), Ștefan Nechiti (Feldru), Eugenia Ilieșiu (Feldru), I. Groze (preot Maieru), Sem. Șirlincan (Rodna Nouă), Andrei Gr. Grapini (Rodna Nouă), Pompei Irini (Maieru), Vasile Onoae (Nepos), Nechita Ileni (Feldru), Ioachim Cărbune (Maieru), Simion Rauca (Maieru), Ion Cl. Buia (Sângeorgiu), Florian Moldovan (St.-Iosif), Grigore Nistor (Ilva Mică), Octavian Mureșan (Feldru), Ferd. Ardelean (Feldru), Sidor Bindiu (Rodna Veche), Sidor Folfă (Rodna Veche), Ignat Hrișcă (Rodna Nouă), Nechita Siminic (Sângeorgiu), I. Bulbuc (Măgura), Damian Lipan (Rodna Veche), Ion Scridon (Feldru), Alexandru Mărcușiu (Sângeorgiu), Lucreția Buia Mureșan (Feldru), I. Puiu (Maieru), I. Dare (Ilva Mare), Tanasă Berende (Ilva Mare), Varvara Popârțac (Rodna Nouă), Grigore Pădure (Feldru), Sever Ureche (Rodna Veche), I. Ureche (Rodna Veche), V. Domide (Maieru), Larion Șiot (Sângeorgiu), Tim. Rauca (Maieru), Petru Crețiu (Maieru), Miskolczy A. (Rodna Veche), Urmansky (Maieru), Altzberger F. (Rodna Nouă), Sofronia P. Lupșai (Ilva Mare), Simion Moisil (Măgura), Toma Mateiu (Rodna Veche), Costan Pop (Nepos), Ion Pop Anton (Ilva Mare), Precup Moldovan (Rodna Veche), Precup Păiuș (Rodna Veche), Alexandru Flore (Rodna Veche), George Strugar (Ilva Mare), Pavel Hangea (Măgura), Toader Scridon (Feldru), Toader Pop (Sângeorgiu), Ileana Sângeorzan (Rodna Veche), Precup Hangea (Ilva Mare), Maxim Pop (Maieru), Roman

DIN RODNA-NOUĂ (ȘANȚ)...

Hangan (Rodna Veche), Pompei Domide (Rodna Veche), Dănilă Olariu (Sângeorgiu), Mihai Bulbuc (Măgura), Larion Pioraș (Rodna Veche), Gavril Pop (Feldru), Iosif Buia (Feldru), Grigore Ciroie (Maieru), Tecla Grapini (Rodna Veche), Maria Irimie (Rodna Veche), Onofrim Cotul (Rodna Veche), Vasile Irimie (Ilva Mică), Ofilat Cărdan (Rodna Veche), Alexa Sas (Rodna Nouă), Filip Filipoi (Rodna Veche), Romanesi (Măgura), Iacob Papicica (Maieru), Gavril Cârcee (Maieru), Pantelimon Coruț (Maieru), Dumitru Roman (Rodna Nouă), Luca Căilean (Rodna Nouă), Ilie Mureșan (Maieru), Gherasim Scriban (Ilva Mare), Saveta Scriban (Ilva Mare), Ioan Flore (Sângeorgiu), Magyari Ferencz (Rodna Nouă), Andrei Tomuță (Ilva Mare), Gavrilă Osie (Maieru), Silivan Crăciun (Nepos), Emil Știopan (Rodna Veche), Iftode I. Cătuna (Ilva Mare), Grigore Ganea (Feldru), Sidor Nechita (Feldru), Alexandru A. Sângeorzan (Maieru);

- mai mulți locuitori din Nepos duși la lucru în România: 42 coroane⁷;
- Gavril Grapini, doi prapori albaștri;
- Ștefan Grapini, un rând de veșminte (ornate preoțești);
- Emanoil Grapini, 200 coroane pentru ușa împărătească;
- Cifor Olariu, 100 coroane pentru Arhanghelii Mihail și Gavril de pe ușile laterale;
- Alexandru Olariu, 200 coroane pentru tabernacul – modelul mănăstirii lui Manole din Argeș;
- Constantin Popârțac, 100 coroane icoanele Iisus și Maria;
- Nistor Sângeorzan, 50 coroane la Sfântul Nicolae;
- Dumitru Roman, 50 coroane la Sfântul Ioan;
- Condrate Iugan, 200 coroane la Sfânta Treime;
- Sidor Cișca, 100 coroane la Sfânta Înălțare;
- Benedict Dănilă, 25 coroane la Sfânta Naștere;
- Clement Domide, Mateiu Olariu, Ion Șiot, Luca Moisil câte 50 coroane Evangheliile Matei, Marcu, Luca și Ioan;
- Ștefan Crețiu, 50 coroane la Iisus Păstorul cel Bun;
- Ștefan Luchi, la un rând de ornate bisericești;
- Alexandru Grapini a donat Sfânta Evanghelie în copcii aurite, Euhologiu⁸ și Liturghier – toate cu litere străbune;
- învățătorii Alexandru Pop, I. Boroș, M. Cotu, un candelabru aurit pe altar;
- profesorul Ion Pecurariu și Tit Mureșianu (notar în loc), doi îngeri sculptați în lemn ținând în mâini câte un trichivion aurit – lucrăți foarte artistice;
- Ion Popârțac, 50 coroane la alte icoane;
- Clement Nistor, Tanasă Filipoi, câte două icoane;
- femeile din Reuniunea „Sf. Maria” au cumpărat un steag albastru;
- doi locuitori din Ilva Mare, Samoil Berende și Zaharia Bizom, câte un ornat preoțesc.

Pot zice că nici un parohian nu a fost care să nu fi prestat ceva la Sfânta Biserică.

Toate lucrările de pictură și sculptură ale iconostasului le-a executat pentru numai 8.000 coroane renumitul nostru pictor Octavian Smigelschi în modul cel mai solid și ritual, așa încât oricine privește iconostasul îl admiră. Toate icoanele sunt pictate pe lemn de tei. Lucru de măsuriiu⁹ s-a făcut sub conducerea d-lui Octavian Smigelschi, prin Iosif Vogel din Sighișoara; pe ambii îi recomand sincer oricărei comune bisericești și, pe astă cale, le mulțumesc la toți.

Tot aici recomand Fabrica de clopote a lui Honig Frigyes din Arad, de unde am procurat două clopote noi, sistem patentat, și singur a venit la fața locului de a luat măsurile și a căutat tonul celor două clopote ce le aveam și le-a așezat toate 4 în scaun de fier.

De la firma Schwail Kalman (creștin) Budapesta am procurat un orologiu cu 1.100 coroane, care numai la 8 zile e de tras. Și aceste firme le recomand cu solide și cu modalități bune de plătire.

Alte contribuiri au făcut încă:

- George Grapini, M. Moisil, S. Cișca, S. Șirlincan, Docea Moisil, I. Nimigean, Andrei Grapini, M. Grapini, care au cumpărat clopotul cel mare de 800 kg;
- Simion Cișca, ca nașiu la crucea de pe turnul principal, a dăruit 200 coroane.

Au mai dăruit: I. Cl. Domide, S. Bindiu, L. Pătrășcan, Damian și Ilie, Nistor Popârțac, Dorotei Câmpan, Toader Scripețiu, Avacum Cotu, Ștefan Domide, Toader Nistor, Florian Buta, Cosma Iugan, Precup Sângeorzan, Florian Anca, Pavel Oltean, Simion Onu, Miron Sasu, Mihai Șiot, Ioachim Cișcia, Luca Șiot și Maria Partene.

Cu ocazia sfințirii s-au făcut și contribuiri mai mici sub 2 coroane. Suma întreagă a contribuitorilor din ziua

sfințirii, plus venit de la concert și teatru dat de „Reuniunea de cânt” din loc, face 1.614 coroane 34 fileri.

Contribuitorilor, cum și celor ce au participat la acest act solemn și ne-au făcut onoarea cu prezența lor, le aduc, în numele poporului și al consiliului bisericesc din loc, cele mai sincere mulțumiri, iar fraților preoți concelebranți, cum și înalților delegați episcopali, le zic: La mulți ani!

Rodna Nouă, 1 octombrie 1906 ¹⁰.

Note:

1. Sângeorz-Băi.
2. Farmacist.
3. Unde este trecut simplu Rodna înclinăm că ar fi vorba de Rodna Veche.
4. Instanță administrativă constituită pentru supravegherea averii minorilor orfani și pentru rezolvarea problemelor tutelare.
5. Poiana Ilvei.
6. Livezile.
7. *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul II, 1906, nr. 41, p. 2.
8. Molitfelnic.
9. Tâmplar, dulgher.
10. *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul II, 1906, nr. 42, p. 2.

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

Cîntecul cununii¹

(Continuare din revista Izvorul Someșului nr.2)

Dimineța ne-am sculat,
Pe obraz că ni-am spălat,
Secera-n mân' am luat,
Și la hold-am alergat,
Mandă hold-am secerat;
Holda cu perechile
Secerat-o fetile,
De la vârful Arșiții
Vine fruntea cununii;
De la vârful muntelui,
Vine fruntea grâului;
Ș-așa-i rându fetilor,
Ca și rându merilor:
Până-s mere mărunțele
Șed pe crengi înșirățele;
Dacă prind a se mări,
Ele prind a se rări.
Ieșiți, feciori, cu apa
Și ne udați cununa;
Ieșiți feciori cu râu,
Ca să ne udați grâu.
Mătură-ți, gazdo, podu,
Mătură-l de grâu de vară,
C-amu-ț vine din iaz-vară.²

Intrarea în sat se face prin ulița ȋiganilor, pe unde e locul mai ușor de coborât de pe imaș, pe unde vine drumul.

Alaiul ajuns în sat continuă a merge cântând, și în tot lungul drumului, pe la porți, ies ficiorii cu cofe de apă și stropesc cununile, turnând apa în capul fetelor. Acestea se învârtesc în loc, de fiecare dată. În total, de-a lungul drumului, au fost stropite de nouă ori.

Ajung acasă, cântând mereu. În poartă le iese în întâmpinare gazda, cu un felinar aprins în mână. La intrarea în casă, găzdoaia, Angelina Pop, iese în târnaț cu un blid cu „agheasmă” cu un struț de busuioc și stropește fetele.

Apoi, alaiul intră în casă.

Note:

1. Inf. Maria Iugan și Rodovica Rus. Disc. Soc. Compozitorilor Români, procedeu „Columbia”. Înregistrat și transcris de d-l prof. C. Brăiloiu.
2. Șanț, 10 Sept. 1935 Inf. Ioana Iugan (52 ani). Cules de prof. Ilarion Cocîșiu.

(Continuarea în numărul următor)

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

Zimbrul în munții rodneni

Ca dovadă întregitoare la cele scrise despre zimbru de către meritosul nostru folclorist I. Corbu, în nr. 4 al revistei „Arhiva Someșană”, mai adaug și eu din cele spuse mie cu grai viu din partea bunicului meu - care era mare și pasionat vânător și de capre negre, și de orice sălbătăcii - următoarele:

Ca băiat mic mă uitam curios la grinda casei bunicului meu, unde vedeam că stă un corn, și, întrebându-l de unde îl are, l-am rugat să mi-l dea să mă joc cu cornul acela de la grindă. Bunicul meu - îmi aduc bine aminte - a zis: „Dragul meu, nu-i slobod să ți-l dau, că te-a împunge, că-i de bou sălbatic”.

Ce mirare, eu nu știam de boi sălbatici, numai de boii noștri cei blânzi din grajd, și am avut mare respect de acel corn și nu l-am mai pof-tit.

Știu atâta că, întrebat de tata, el a spus că pe muntele Zimbroaia, care e în legătură cu munții și cu pădurile Moldovei, a dat peste un bou sălbatic, șchiop de un picior, și, având cu el pușca, dar purtând și respect de o mamniță așa mare, care sforăia pe nări, poate și de durere, l-a culcat la pământ pe un noroc și apoi cu alți însoțitori l-au lovit în cap până a pierit și i-au luat numai pielea, și capul l-au adus în triumf acasă.

Tot atunci ar fi auzit mugete în depărtare, fiind avizați alți boi prin zbieratul celui ucis. La acel loc îi zic și azi „Zimbroaia”.

Preot **Pamfiliu GRAPINI**
Arhiva Someșană, nr.6/1926. p.91-92

Câteva expresii ale șanțenilor

„Îi strâmt în casă” – Expresie folosită când vrei să spui ceva fără ca cei din jur să audă;
„Pestriț la mață (mațe)” – Răutăcios;
„Umblă ca prin păclă” – Umblă supărat;
„Ungi c... porcului cu slănină” – Dai cuiva care are din belșug;
„Îi taie coasa” – Îi merge bine;
„Nu-ți bate capul cu banii prohodului!” – Nu-ți face griji!;
„Îmi fierbe capul ca o oală cu cureci” – Am multe griji;
„Nu da cinstea pe rușine!” – Rămâi cinstit!;
„Om feștit” – Om nesincer;
„Intri ca porcul în cucuruz” – Intri în vorbă neîntrebat;
„Ți-ai dat blenele” – Ai spus tot ce aveai pe suflet;
„Ți-i plin carul” – Te apropii de pedeapsă;
„Îl poți bate cu toată pădurea” – Este incorigibil;
„Îi aleargă caii” – E ușuratic/Are comportare nedemnă;
„Umblă după potcoave de cai morți” – Umblă în zadar;
„Îi și de rugă, și de fugă” – E bun la toate;
„I-o pus cofa-n cap” – Expresie folosită când femeia își conduce bărbatul;
„S-o-ncălțat” – S-a căsătorit cu cineva nepotrivit;
„Îi uns cu toate unsoarele” – E viclean;
„Nu mi-am pălit (lovit) oala de pragul tău” – N-am venit să mă milogesc;
„Lasă-te la bureana!” – Vezi-ți de treaba ta!;
„Doară nu ești ponihos” – Doar nu ești orb.

Sursa: Viorica Grapini, Septimiu Grapini – *Scurtă monografie a comunei Șanț (1773-1986)*, Editura George Coșbuc, 2016

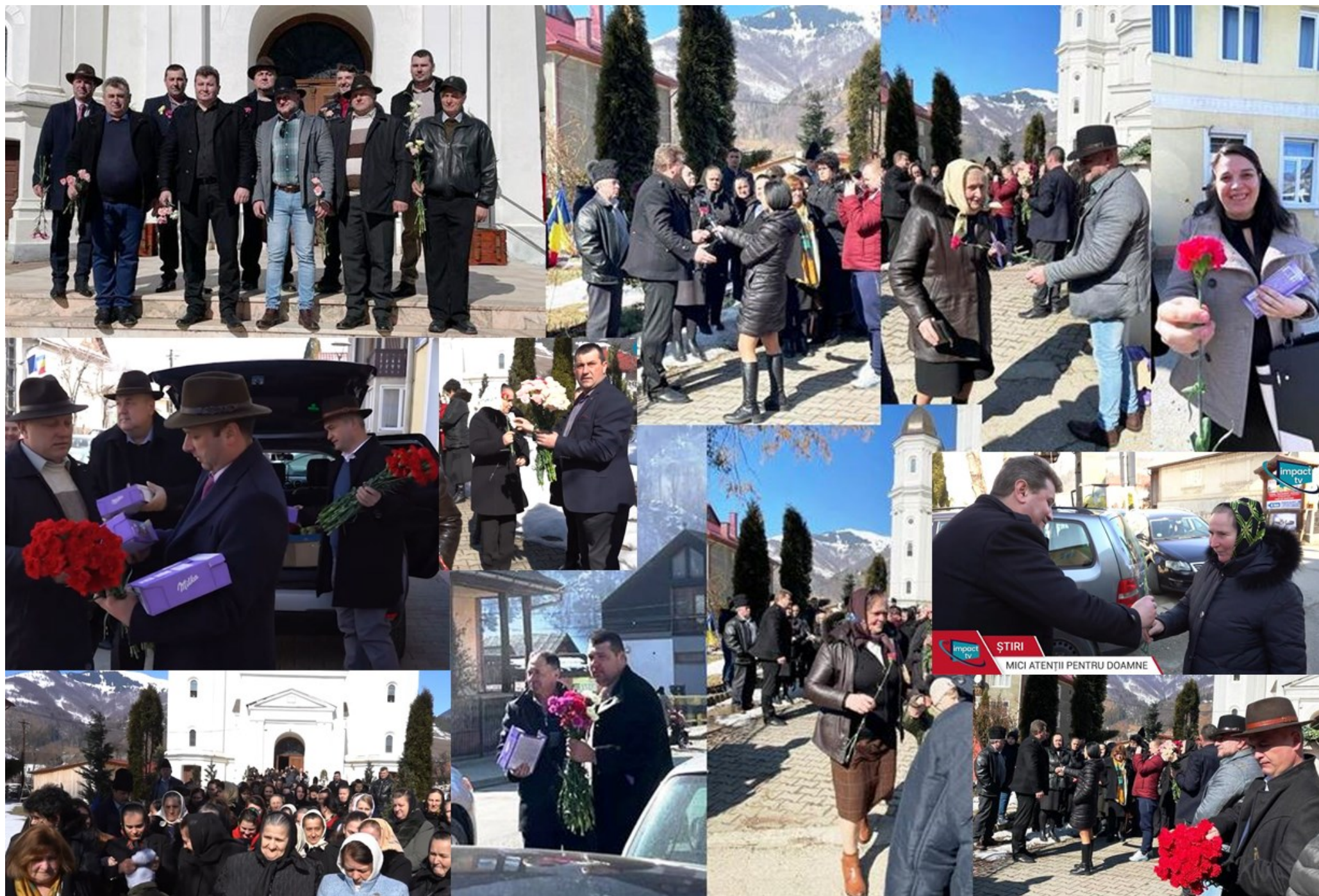
A consemnat:
Leon-Iosif GRAPINI

Ziua Femeii

8 Martie - Sărbătorirea femeilor din comuna Șanț

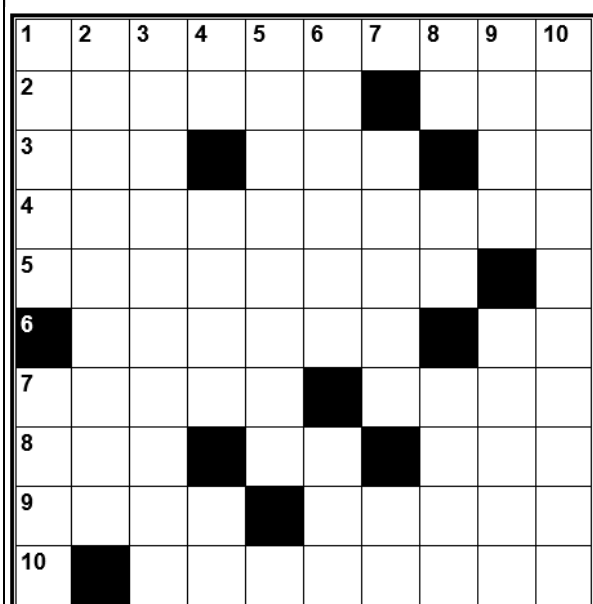
Duminică, 6 martie 2022, după încheierea slujbei religioase și a adunării de rugăciune în bisericile din localitate, primarul comunei Șanț, Marian Forogău, viceprimarul Anton Moisil, șeful ocolului silvic, ing. Florea Filipoi, consilierii locali și angajații din primărie au oferit femeilor câte o floare și o ciocolată. Manifestarea a fost filmată de televiziunea locală Impact TV.

LA MULȚI ANI, tuturor femeilor din comuna Șanț și de pretutindeni!

Rebus

Examen AUTO

ORIZONTAL: 1) Pornit la prima scânteie (pl.). 2) Dereglat la aprindere – Semn de începător. 3) Se află în filaj! – Sistem de răcire elementar (pl.) – Mijloace auto! 4) Însesnește o evoluție strălucită pe culoare. 5) Frână de mână. 6) Ambalat la pornire – Ridicat în față... cu cricul! 7) Amatori de mărci străine – Operau cu numere... scoase din circulație (sg.). 8) Trasă cu spatele în bățatură – Una văzută în trecut! – Merge... cu suta! 9) Degajat în spațiu (pl.) – Respectă regula preselecției. 10) Fiola dusă la laborator pentru analize (pl.).

VERTICAL: 1) Pompă auto – Merge în spate cu coloana. 2) Scoasă din evidență. 3) Bară de direcție (pl.). 4)

Suceava... pe harta auto – Tip de afaceri cu petrol – Pe pistă! 5) Formulă de bază pentru aliere. 6) Cercul cu regim de cursă – Culoare cu prioritate. 7) A face auto-stopul – Curbe printre arbori! 8) Pană la un Tico! – Aerodinamic în față! – Spălătorie auto. 9) Element de bază la confecționarea unei coroane – Căzut la examenul auto. 10) Cale de acces... cu ieșire de sub restricții (pl.).

Dicționar: ILA.

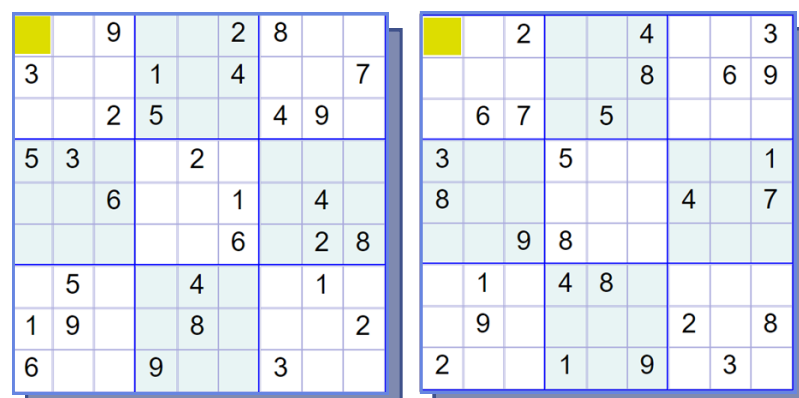
Ștefan CIOCIANU - Cluj-Napoca

Fie ca Sfintele Sărbători de Paști să vă găsească sănătoși, să vă însenineze viața, să vă aducă bucurie și pace în casă și în suflet!

Sărbători Fericite!

REDACTIA

Sudoku

Sursa: <https://sudokukingdom.com>

Valer POP

Dezlegarea careului din nr. 2 al revistei:

Poftiți la masă!

MANCACIOSI; APERITIVE; TACUT; SORA; E; INAPOIAT; POT; FAD; O; TIP; U; RACA; PALINCA; OS; TIVIL; STA; URTICARIE; MAI; ANOSTI.

Director fondator: Grigore COTUL
Redactor-șef: Leon-Iosif GRAPINI
Redactori: Adela COTUL, Maria FOROGĂU, Ana-Floarea TIMIȘ, Valer POP
Machetare și tehnoredactare computerizată: Grigore COTUL și Adela COTUL

Adresa redacției: Loc. Șanț, Nr. 27, Jud. BN
Email: revista.izvorul.somesului@gmail.com
Web: izvorulsomesului.assbn.ro

Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.

Tipar:
REVOX INTERNATIONAL PROD S.R.L.
Bistrița, str. Gen. Grigore Bălan, nr. 25,
Tel. 0263 231 341